

A tartalomról:

Dr. Wallenstein Zoltán pecsi forábbi: Tíz gondolat a Tíz Ige ünnepére. — Vasvári István: Üzenet (vers). — Sass Irén: Néhány szó az asszimilációról. — Berend László: Mózes a Hóreb-ben (vers). — Csermely Gyula: Császár (vers) (magyar fordítás). — Gellén Sándor: Sóvárgás (vers). — Máté Berenc: Nap után... (vers). — Dr. Révész Sándor: Jankai Tibor művészete. — László István: A zsidó hit és az élet. — Fajdalmos zsoltár (vers). — Gervai Sándor: Egy magyar-hóber költő (A hatvanéves Bolgár Mózes). — Dr. Scheiber Sándor: A zsidóság hősiere Bertalan emlékeztetője. — Mózes Zsófi: (A zsidó hit és az élet Huga színműve). — Náuss József: Az utolsó pillanatban (elbeszélés). — Kármán György: Húsz gondolatok. — Új könyvek. — Krónika és szemle. — Egy műmelleklet és 8 illusztráció.

ALULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ LAP

SZERKESZTI ÉS KIADJA
DR. PATAI JOZSEF

MULT ÉS JÖVŐ SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

BUDAPEST, V., RADÁSZ-UTCA 11

Teljes szerkesztő és kiadó:
DR. PATAI JÓZSEF

Előfizetők
árnya: 10 Ft

Telefonos
133-001

Kiadóhivatali igazgató:
VIRÁG GYULA

Előfizetési díj egész évre: 24 pengő.

SÍRKÖVEK Farkasréten, Margittánál

XII., Sasadi-út 177
30-as villamos végállomás
a Farkasréti sírközpont mellett
Telefon: 457-157

Visó Mácné

HAJFODRÁS ÉS VÁROZMÁSÍTÁS

Speciális hajmunkák, Török hajlék,
Hajszálvágás, szőkeztetés

BUDAPEST

Károly-körút 25. lélem.
151-413-UTCAI FORR

Telefon: 330-693

EZÜST

DISZMÓRÚ, ÉVŐESZKÖZÖK, GYÁRI ÁRBAN

SCHLEIFER

EZÖSTARUGYAR, VII., KAZINCZY-UTCA, 10.
TELEFON: 143-338

Betegfalók
és ámbujtású kocsik,
korékpárok, gyermekkocsik

úgy állítottak
LOWY IMRE
SIESTA
TÁRMŰRAKTÁRA

BUDAPEST, VII., DAMONICH-UTCA 49.
TELEFON: 420-456

Betegfalókra létesítés. Kérjen díjmentes prospektust.

Karmel *קרמל* **Penzió Budapest**

VI., Andrássy-út 43. Telefon: 225-434
225-654

Villamos és szabványos berendezés - virág minden részben

Előrendű családi penzió a város központjában, teljesen újított berendezéssel. Legnagyobb kényelem, modernül berendezett, szőnyegtervezés, szőnyegek, kárpokok, bútorok. Védőszobák. Bővebb és elismertebb konyha. Kiválóan diétikus ételek. Figyelmes kiszolgálás. Abszolút tisztaság. Olcsó árak, hideg- és melegvíz. Refektuáriát a budapesti ort. rabbiság nál. Szobák napokra is igénybe vehetők. *Különböző szobafoglalás.* Szíveskedjék nagybecsű látogatásukat beutazókat megtisztelni.

1 recamiér + **4** szőnyeg - **2** szőnyeg

RECAMIER

Szab. lej. **ÜLÉS, PERVES**

EPEDA, LÁNCZ KARPITOS

Podmaniczky-utca 13

FOTELÁGY

78 Ft

TELEFON: Házhoz is szállítunk, női ruhák, felsőruházat, 340-967 cipők, szőnyeg, függönyök, egyéb háztartási, elloglárgépek és mindenféle szövet

Nutovits, VIII., Népszínház-u. 26

VIDEKKRE IS MEGTICK

BARBIEN

készítőküli borotválópor

MINDENKIT MEGHÓDÍT

Kérjen árajánlatot!

RABBITKÉP VEGYIPAR, BUDAPEST VI., SÍRALY-U. 50.

Telefon: 426-210

Zongorát, pianinót vennék.

Telefon: 225-352

Hangolás, javítás, fényezés

Deutsch zongorakészítő, Klauzál-u. 3

PERZSASZÖNYEGET

LEGMAGASABB ÁRBAN

VEST STERNBERG

DOR-UTCA 2 TELEFON: 334-346

MULTÉS JÖVŐ

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF

ZSIDÓ LAP

XXXII. ÉVFOLYAM 1942 ÁPRILIS

DR. WALLENSTEIN ZOLTÁN pécsi főrabbi:

TÍZ GONDOLAT A TÍZ IGE ÜNNEPÉRE

1.

A Tízparancsolat márványos tömörségű és kristályos tisztaságú összefoglalása az igazságnak, a humanum és az etikum egész gondolatvilágának, minden emberbaráti és szociális törvénynek, az egyetemes emberiség civilizátorikus alapjának és társadalmi rendjének, a jog és az erkölcs pilléreinek.

A két kőtábla szent sarokpont és erkölcsi erőforrás.

Hatodfél évezred után is ki tud magasabbrendű moralitást felmutatni, mint ez a Szinájhegyi két kőtáblás tanítás?!

Történelemformáló és földrengető időkben sem feledkezünk meg arról, hogy ez az a szent erőforrás, amellyel ki lehet fordítani áporodott sarkaiból az egész világot.

2.

Azt mondja a Talmud, hogy olyan a zsidóság, mint a venyige. Ennek ágai a földön kúsznak, minden járókelő rátapos, de gyümölcse mégis királyi asztalok csemegéje.

Most Izráel is a földreomlott, de el fog jönni az idő, amikor fölemelik onnan. Lelkének gyümölcse: két kőtáblás Tízparancsolata — fénykörébe fogja vonni mind a népeket.

Megtántorodás nélkül kell hinnünk ebben a gondolatban, mert amikor erről vallomást teszünk, egyben az erkölcsi színvonalra fölemelkedni tudó és akaró Ember mellett is hitet hirdetünk.

3.

„És örvendezz a te Istened előtt, Te, és a te fiad, és a te lányod, és a szolgád és a szolgálód és a levita, aki a te kapuidon belül van és a jövevény és az árva és az özvegy, azon a helyen, amelyet kiválaszt a te Istened, hogy a nevét ott lakoztassa.“

A kinyilatkoztatás ünnepével kapcsolatban hirdeti ezt a Tóra. Nem azt mondja, hogy a zsidó örvendezzen, hanem mindenki, még a jövevény is. *Nem ismer faji különbséget és az idegent is részesíteni akarja az Isten adományában.*

Ez a zsidó etika. Ez a zsidó — fajelmélet.

4.

Sóvuausz a törvénytáblák átvételének az ünnepe. Amikor az idén a Tíz Ige ünnepét üljük, mégsem erre gondolunk, hanem a törvénytáblák szétzúzására.

Kőtáblás parancsok az Isten tiszteléséről, az ember megbecsüléséről, a tiszta erkölcseről, a jóságról és a szere-

tetről, — mi lett a sorsuk?! Porban fekszik, darabokra hullott mind a két kőtábla.

Mit csináljunk? Kétségbeessünk? Nem! Sohasem! *Minden igaz ember tegyen vallomást minden igaz zsidóval: a kőből való táblák összetörhettek, de égi ígét fölirtuk húsból való szívünk tábláira és szövegük csak akkor semmisülhet meg, ha az utolsó ember is kihal a földről.* Addig azonban kitörölhetetlenül világít a lelkünk írása. És amikor körülöttünk tört lámpásokként alszanak ki a világító csillagok, minden földrengést túlharsogóan kiáltunk oda a világnak: *Higgy az Istenben! Őt imádd! Becsüld meg az Ő teremtményét, a felebarátodat, mert a te embertestvéred ő!*

5.

A tóraadás napjának egyházi előírással liturgiai olvasmánya Rúth könyve.

Egy körkérdés alkalmával néhai Jászai Mari úgy nyilatkozott, hogy amennyiben tűzvész érné a világ irodalmát, a megóvandó tíz könyv között ő ezt a tökéletes idillt nyújtó szentírásit könyvet sietne kimenteni.

Rúth azt mondta: „Ahol te halsz meg, ott halok meg én is és ott akarok eltemetve lenni. Úgy tegyen velem az Örök-kevaló és úgy folytassa, csak a halál választ el tőled engemet“. (I. 17.)

Ezt olvassuk föl sóvuausz ünnepén a diplomainkban és hozzátesszük: keresztény magyar sorstestvérek, mi együtt gyászoltunk veletek Trianon éjszakájában és most együtt örülünk a Felvidék, a Kárpátalja, Észak-Erdély és a Délvidék visszatértén. Ez a föld ápol és takar el bennünket, csak a halál választhat el minket, magyar zsidókat ti-töletek. Isten minket úgy segítsen!

6.

Martin Buber szerint megkérdezték a kocki rabbít, hogy miért nevezik sóvuauszt a Tóra adása napjának és miért nem inkább a Tóra elfogadása idejének?

És a kocki Mester így válaszolt: „Azon a napon, amelyre az ünnep emlékeztet, az adás történt. Az elfogadás, az minden időben történik. A Tórát az Isten mindenki számára egyenlő mértékben adta, de nem mindenki fogadta el egyforma mértékben.“

Komoly jelentőségű megállapítás ez. Megigazolja nagy történészünket, hogy nem a zsidóság tartotta fenn a Tórát, hanem a Tóra őrizte meg a zsidóságot.

7.

„*Ne paráználkodjál*“. Ez a hetedik parancsolat.

Ebbe a bűnbe esik az is, aki a *lelkét* bocsátja árúba. *Bizony, erkölcsi és jellembeli paráználkodás, önző számítgatással gyáván hitet cserélni és a lélek öröklött ősi tüzet, az alantasan megalkuvó érdek térítő vizével kufáru eloltani.*

8.

A kinyilatkoztatás ünnepével kaptuk a Tórát. Mindjárt az első könyvének ötödik fejezete első versében az áll: „Ez Ádám történetének könyve“.

Ezek a szavak olyan semmitmondóan és olyan egyszerűen hangzanak, hogy mi figyelemre se méltanánk őket. Pedig érdemes megjegyezni, hogy *Ben Azáj*, a 100 körül élt nagy talmudtekintély szerint, ez Mózes főtörvénye. Értelmezése szerint ez az *emberiség egységes származását* fejezi ki, miután Ádám héberül embert jelent, tehát az „ember“ történetéről szól.

Ime, tehát Mózes könyve nemcsak azt tanítja, hogy *egy az Isten*, hanem azt is hirdeti, hogy *egy az ember*.

Ez a mi hitvallásunk. Ez a zsidó „világnézet“. Joggal mondhatjuk, hogy ez a bibliai zsidó értelmezés, a különbséget nem ismerő emberszeretetet aranybullája.

9.

Az isteni megnyilatkozás Izráel kebelében történt meg. Ezt tanítja a minden vallások szent Bibliája. A kinyilatkoztatáshoz kapcsolódik a *kiválasztás* eszméje. Néha csöndes szemrehányással, máskor ellenséges célzattal emlegetik a „kiválasztott nép“ kitélt. A mai megpróbáltatásos időkben pedig olyan fölületes gondolkozású zsidó emberek is akadnak, akik a kesernyés öngúny hangsúlyával hol megkérdőjelezzik, hol pedig csipős ízű felkiáltójellel látják el a „kiválasztott nép“ megjelölést.

Vegye tudomásul, akit illet és tanulja meg mindenki, aki szereti az igazságot és minden kendőzés mellőzésével csak az igazságot keresi, hogy „Izráel kiválasztásának eszméje“ nem nemzetiségi fogalom, hanem *vallásos* gondolat.

Nem önérték túltengése, nem hivalkodás, nem jogcím, nem jutalom, nem egy kivételezett állapot figyelmeztető leszögezése, nem kiváltságok követelése, nem Izráel kiválóságának öntelt hangoztatása és nem más népek kirekesztésére törekvő kisebbséértékelés, hanem fokozott etikai *feladatok elvállalása* és olyan vallásos *kötelességérzet*, mely az erkölcsi tökéletesedés eszményét tüzi ki maga elé célul.

A zsidóság feladata: *imitatio Dei*: arra a kötelességre van „*kiválasztva*“, hogy önmagát akként szentelje meg, hogy ezáltal gyarló emberi voltában mennél jobban megközelítse a világegyetemet abszolút merő szellemiségként betöltő Legfelsőbb Lény tökéletességét és tulajdonságait.

A „kiválasztott nép“ fogalma: a kinyilatkoztatás alkalmával elvállalt vallásos emelkedési, erkölcsi és szellemi haladásbeli feladatokra újra és újra figyelmeztető olyan *kötelességtudat*, amelyről a zsidóságnak megfelelkeznie nem szabad.

Ez nem jelenti más népek leértékelését, — zsidó és nem-zsidó között, a mi hitünk tanítása szerint csak vallásbeli különbség van. *Éppen a kinyilatkoztatás Tórája tanítja azt, hogy az Isten teremtményei között nincsen származási különbség, mert minden ember egyformán és egyenlően ember*. Mózesi parancs: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat“. „Szeressétek az idegent“. „Egy törvény legyen számotokra, egyenlő legyen az idegen és az őslakó“. Ugyanez a szellem vonul végig a Talmudon, amikor megparancsolja: „Meg kell látogatni a nemzsidó beteget is“. Ugyancsak talmudi előírás, hogy „A nemzsidó szegények ellátásáról is gondoskodni kell a zsidó szegényekkel együtt“. (Gittin 61. a.)

Ennyit jelent és ezt jelenti a „kiválasztás“ eszméje. A *zsidó hit tanítása sem faji, sem vallási különbséget nem ismer és nem jelent a szeretet gyakorlásánál*. Ennek, az Isten minden tollatlan kétlábú teremtményét egyformán átfogó *egyetemes emberszeretethez* az ünnepét üljük most.

Ebben a szellemben imádkozunk a Tóraadás ünnepén minden embertestvérünkért. Az Isten hallgassa meg a könyörgésünket és váltsa valóra ezt a tanításunkat, magyar hazánk és az egész világ áldására.

10.

Egy király hosszabb útra indulta előtt eljegyezte szíve választottját, — beszéli a hagyományos példázat. — Tanulmányutas távolléte éveig eltartott. A menyasszony barátinői gúnyolódásba kezdtek, valószínűtlennek mondták a királyi vőlegény visszatértét. A menyasszonyt nagyon bántotta barátinőinek viselkedése. Fájdalmában elővette a király levelét, melyben hűséget fogadott, koronát és birodalmat ígért neki. Gondosan átolvasta és megnyugodott. Eljött a vőlegény hazatérének napja is és a király megkérdezte jegyesét, mi adott neki erőt a hosszú kitartáshoz? A hajadon így válaszolt: „Itt volt nálam zálogul a te írásod és a királyi szó nem hazudik“.

... Rámutatnak Izráel megpróbáltatásaira és nélkülözéseire is és halljuk a megjegyzéseket: „Elhagyott benneteket a ti Istenetek“. Ez a megállapítás azonban nem ismeri és nem érti meg a történelem szellemét. A valóság az, hogy hatalmas nemzetek eltűntek a história süllyesztőjében és Izráel túlélte őket.

Zsidóság volt, zsidóság van és zsidóság lesz!

Mert Isten is volt, Isten is van és Isten is lesz!

És, ha majd a megpróbáltatások végén fölcsendül lelkünkben az égi kérdés: „Mint tudtál hű maradni hozzám ennyi balsors dacára is, Izráel?“ — nekünk az lesz a válaszuk: „Szent biztosítékunk volt nekünk, Isten, a te kinyilatkoztatott Törvényed.“

... Magyar Zsidó Testvéreim! Mennél jobban fáj a szívetek, annál inkább biztatok! Mennél nehezebb a sorsotok, annál jobban éreztétek meg azt az emberi gondolkozással néha nehezen fölfogható, láthatatlan magasabb erőt, melyet Gondviselésnek nevezünk!

Higgyetek és még könnyeitek között is mosolyogjatok, mert az nem lehet, hogy az Isten minket elhagyjon! Meglátjátok, az nem lehet, hogy az Isten minket meg ne áldjon!

VASVÁRI ISTVÁN:

ÜZENET

Sáronban tán nyílnak már a rózsák ...

*A parti szirten kéklő hab törik
s a barna hegyek féltőn átkarolják
lankáikat, le a tengerig.*

*A vén Hebron is tavasz-tűzben lángol,
s tölgyes zúg a völgyei ölen ...
mint aranyszöttes, lenge napsugárból
hull reá a tünde déli fény.*

Sáronban tán nyílnak már a rózsák ...

*Itt bánatfüggönyt von a téli köd
s úgy didergek, mint a tartott rónák
csonttádermedt magvaik fölött ...*

*mint bénult ág, mely nem vár új tavaszra
s szaggató szél körmén zizereg ... —
A mélyből mégis sejti, érzi, hallja,
hogy jó, hogy jó egy ősi üzenet:*

Sáronban tán nyílnak már a rózsák ...

SASS IRÉN:

NÉHÁNY SZÓ AZ ASSZIMILÁCIÓRÓL

Ha valaki szóban vagy írásban bíráló szándékkal nyúl az asszimiláció kérdéséhez, a magyarországi zsidóság bizonyos rétege mindig valami furcsa idegességgel reagál reá. Pedig nagyon kevés annyira tisztázatlan kérdése van a zsidóságnak, mint éppen az asszimiláció — mennyiben? hogyan? meddig? — kérdése. Ma a zsidóságon kívül általában tagadják a zsidóság asszimilálódó képességét, — asszimiláció kérdése tehát kifelé nincs. Befelé azonban a zsidóság maga állít fel sorompókat és határokat. A zsidóságban magában van egy réteg, mely melldüllesztően asszimilált magyar-zsidónak tartja magát s mindenki más — cionista vagy orthodox — az ő felfogása szerint *nem asszimilált*.

Mikor az asszimiláció nagymestere, Moses Mendelssohn fellépett, hogy a politikai felszabadulást megelőzve, kivezesse Izraelt a szellemi gettóból, a világ zsidósága még teljes egészében „*orthodox*“ volt. De nem hiányzott az asszimiláltak kis töredéke, sem az a réteg, mely a mai cionisták őseit tekinthető. Felvilágosodás-teóriáival Mendelssohn nem akart zsidóságnélküli asszimilált zsidóságot („hálnélküli hallevest“ — ahogy Heine mondja) teremteni s éppen ezért az a nagyvárosi zsidó réteg, mely az ő tanításait a gyakorlatban bizonyos fokig megelőzte, már Mendelssohn idejében alaposan túljutott a mesteren, sőt a keresztelőmedencén is. Mendelssohn vitája az orthodox felfogással inkább formai, mint lényegi volt. Elvethetett bizonyos majmonideszi fogalmazásokat, de magához a zsidó őstörvényekhez sosem mert nyulni és a zsidó ceremóniák feltétlen szükségességét is mindig hangoztatta. A mendelssohni, — tehát egyedül hiteles — asszimilált zsidó elsajátítja szülőhazája nyelvét, de nem felejt el a héber nyelvet sem, kitűnően ismeri szülőhazája történelmét és irodalmát, de a zsidó történelmet és irodalmat is, szokásaiban, polgári életében igyekszik hozzá-simulni a gazdanép polgári életformájához, de megőrzi a zsidó népi hagyományokat is a vallási ceremóniákban. Szóval a legnagyobb mértékben tiszteli a gazdanép kultúráját, anélkül, hogy a sajátját lenézné. Azért, hogy az európai keresztény műveltség életformáihoz és szelleméhez hozzá-simulhasson, nem érzi szükségét annak, hogy a keresztény műveltség bázisát alkotó zsidó kultúrát lenézzé és önmagában teljesen megsemmisítse. Sőt úgy érzi — és ez a logikus, — hogy az európai, keresztény műveltséghez az ősi, zsidó alapműveltség segítségével minden zökkenő és minden akadály nélkül a lehető legtökéletesebben simulhat hozzá.

Ilyenformán, ha a magyarországi zsidóságban a mendelssohni ideálnak megfelelő, asszimilált magyar-zsidót akarunk találni, kénytelenek vagyunk azt az orthodoxiában keresni. A hagyományhűnek nevezett magyarországi zsidók tulajdonképpen a százpercentes, asszimilált magyar-zsidók. Jó magyarságukat, az ország érdekében teljesített szolgálataikat, magyar kultúrszeretetüket kitűnően össze tudják egyeztetni alapos zsidó műveltségükkel és azzal a hűséggel, mellyel a zsidó népi hagyományokat vallási szertartásaikban is megőrzik, tiszteletben tartják és tiszteletben tartatják. Az ilyenfajta zsidó nehezen esik túlzásokba, mert polgári ambícióit egészséges egyensúlyban tartják zsidó hagyományai. Zsidóvoltának állandóan lelkében élő, természetes tudata megőrzi őt a közéleti törtetés káros ízléstelenségétől. Mint-hogy e földi világ jelenségeit és értékeit saját zsidó etikáján át értékeli, nincs meg benne az idegen értékek után való mohó és beteges sóvárgás, s ez bizonyos szerény, nyugodt és önérzetes lelki beállítottságot ad neki. Nagy politikai, gazdasági vagy szociális orkánok nem tudják végzetesen megrázni, vagy éppen megsemmisíteni. A fajtának ők a valóban viharredzett és viharálló rétege.

Különös és kómikus jelenség, hogy a zsidóságon belül rétegezõ zsidók, a magukat tetõtõl-talpig asszimilálnak valló, az asszimiláltságot mint külön szignum laudiszt csak önmaguk számára követelõ zsidók éppen ezt a mendelssohni, tehát valóságos magyar-zsidóságot nem tartják „asszimilált“ zsidóknak. És nem tartják asszimilált zsidóknak a cionistákat, akik a zsidó népi hagyományok megõrzését más alapokon látják biztosítottaknak, de a zsidó mûveltség megszerzésének szükségességében teljesen egyetértenek és egyvágányon halálnak a hagyományhűekkel. Számukra például nem eléggé asszimilált zsidó, mondjuk, egy óbudai Freudiger, aki I. Ferencz József számára eléggé asszimilált volt, s nem eléggé asszimilált dr. Dömény Lajos sem, aki önként jelentkezett frontszolgálatra, hősi halált halt a magyar házáért, de — cionista volt. Ez a nekünk, valóban asszimilált magyar zsidóknak sem nagyon kedves zsidó réteg, ez a hangos, fogalmakat és jelenségeket összezavaró zsidó töredék egyedül csak önmagát tartja asszimilált magyar-zsidónak, anélkül, hogy akár magyarságáról, akár zsidóságáról megpróbálna legalább önmagának tiszta képet alkotni. Ez az a fajta, aki magyarságát azzal a szánalmas érveléssel akarja nagyhangon bizonyítani, hogy: „magyar vagyok, mert már a negyedik felmenõm is itt született“ s nem veszi észre kijelentésében a tárgyi ellentmondást, mert hiszen ezen az alapon századik, ezredik, vagy tízezredik felmenõjén át zsidónak kellene lennie. Ez az a fajta, mely elhiszi önmagának és el akarja hitetni másokkal, hogy néhány évtized, vagy legfeljebb egy-két évszázad tapasztalatán át bele tud hatolni a magyar néplélek rejtelseibe, de a zsidó népi élet három évezrede semmi nyomot nem hagyott idegeiben.

A valóság pedig az, hogy az efajta zsidó bármiféle népiségbe is alig tud igazi gyökeret eresztetni. A nép valami olyan, mint a föld. A föld nem ismer valóságos országhatárokat, még földrajzi, vagy égtáji fekvést se nagyon. Összetételében lehet kisebb-nagyobb különbség, de lényege

Jankai Tibor: Írástudó (1923)

ugyanaz Európában is, Ázsiában, Afrikában is. A nép a nemzeti kultúráknak az a, hogy úgymondjam, alaprétege, mely szerte a világon sokkal közelebb van egymáshoz minden más, föléje rétegeződő társadalmi rétegnél. A népi életformák, hagyományok és gondolatok csodálatosan kevés változatot és csodálatosan nagy keringést mutatnak világszerte. Aki bármely népbe valóban beletartozik, az nem áll idegenül szemben semmiféle más néppel. A háromezer év előtti, palesztinai zsidó paraszt és pásztor közelebbi rokona a mai magyar parasztnak és pászornak, mint a mai pesti „asszimilált” izr.-nek anyakönyvelt intellektuel. Ha tudom, hogy leszármazottja vagyok a zsidó népnek, ha igyekszem magamban felfedezni és ébrentartani ennek a származásnak lelki és szellemi jelenségeit, csodálatos könnyedséggel találom meg helyemet és ismerem ki magamat a magyar nép szellemi és lelki jelenségei között is. És sosem lesz nekem idegen ez az Európában annyira társatlan, ellenségei által annyiszor lebecsmérelt, lekicsinyelt és európaiatlannak hazudott magyar nép, mert képes vagyok az ugyancsak lebecsmérelt, lekicsinyelt és európaiatlannak tartott, társatlan zsidó népiségemet is hűséggel megőrizni magamban.

Hogy a magyarországi zsidóságban hovatarozás és önértékelés dolgában milyen szomorú zűrzavar, bizonytalanság és tanácstalanság uralkodik, azt csak jelen, igen komoly napjainkban látjuk. Ennek a tanácstalanságnak és zűrzavarnak keserű levét most isszuk s még inni fogja utánunk egy-két nemzedék. Ezt a keserű levest hat-hét évtized téves zsidó közéleti vezetése főzte számunkra. Az a téves közéleti és nevelési szellem, mely azt hitte, hogy egész magyarokat csak fél- vagy negyedzsidókból lehet nevelni. A vergődő világ ma, szörnyű szenvedések között, egy eljövendő szellemi és erkölcsi megújulásért küzd. A zsidóságnak is meg kell harcolnia nagy, belső harcát az erkölcs, a szellem és önérték roneszanszának lelki frontján.

Jankai Tibor: Vásár (1932)

BÉREND LÁSZLÓ:

MÓZES A HÓREBEN

*Uram! ha sóvárgásom és a cserje
kettős tüzeben lényed fellobog,
csak egyre kér ma szolgád esdekelve:
add más kezébe szent varázsbotod!*

*„Ki küldött?” — kérdezné, ha nyájadat
hazát keresni hívnám nagy nevedben.
Csak tó e nép s nem tengeráradat,
sekély vizében sírva elrekedtem.*

*Ó jaj nekem. Bámészon, ólmosan
le kell zuhannom partod szélein.
A számumban halálhörgés suhan,
de nem zendülnek szódra véreim.*

*Hiába lenne egy szemvillanásra
előttük ujjam poklos, mint a hó,
hiába törne Micrajimra sáska,
hiába esne térdre Fáraó:*

*nem kellenék! Szavam, tudod, nem ékes,
könnyem se hangos, sebet lopva mos,
s a nép, a nép csak földrengésre éhes,
a ritka rózsza nem kívánatos.*

*Rohan a Nap, lehull csillagvirágod,
új és új pályán száguld át a szél,
de Pitomban és Ramszeszben megállott,
s miként irdatlan szarkofág-födél*

*borult a kínok súlya Izraelre.
Hol a kalász napfényű méze árad,
az ömlő vértől karmazsinos éjben
Ráhel-jajok reszkettetik a tájat.*

*Atyám! vedd el varázsod ostorát,
oltsd el, mi bennem égő irgalom,
a küldetésben örvénylő csodát
sajgó szívemből ki kell irtanom,*

*mert ha tovább is nem hiszik e lelket,
melybe jajuk százsorozódni jár,
úgy szétveti a jaj e testi kelyhet,
hogy szerteporlom, mint a nyári sár.*

*Vagy szállj belém és add egész erődet:
csitítani tudjam a verő kezet,
ringassam őket mint a csecsemőket,
gyógyítani tudjam, aki vétkezett.*

*Ó szállj belém s ha él ama Szövetség,
sarjazz ki bennük a hívés mesés
csiráit és ha indulunk s az esték
sakálbögésiben a rettegés*

*és éhezés kísér: mint tűztorony
vonulj előttünk s általunk légy áldott
s én el nem ejtem többé szent botom,
míg el nem nyertem Néked a világot.*

CSERMELY GYULA: CILIKE FÉRJHEZ MEGY

Sóvuausz hetében, a *slajsó jöme hágbóló* három napjának másodikán volt. Reb Zánvel Vereknye (így hitták, mert Vereknyén született) mindjárt reggel, imádkozás után, dézsa vizet, kefét és rongyot készített be a templomba s amikor az utolsó *ben tajro* is eltávozott, aki *sáchrisz* után Isten házában tanulta a napi részletet a Talmudból, reb Zánvel hozzáfogott a munkához. Hogy tisztára súrolja a padokat, alaposan felmossa a kőpadlót, hogy mint ő mondta — olyan legyen a templom belseje, mint annak idején a Sináj-hegy teteje volt, ahol Mause rabbénu állt és átvette a Taurót.

Reb Zánvel már korosabb ember volt, a hatvanötödik esztendejét taposta, de még fürgén, frissen és kitartással végezte munkáját. A megfogyatkozott rugékcynyságot és erőt jámbor buzgalma és szent lelkesedése pótolta; a meggyőződés, a hit, hogy ő most közvetlenül a Legfelsőbbnek dolgozik, adott erőt két kezének és karjának.

Mint nagyon sok öreg ember, amikor egyedül van, reb Zánvel is hangosan gondolkodott.

— Ez is *bész hámikdos*, ez a templom — mondta fennhangon, mikor mosta a padokat; — itt is a mi Egyetlenünk lakik — szuszogta, mikor nehézkesen lehasalt és tisztára súrolta a kőpadlót.

Közbe-közbe a sorsára is gondolt. Reb Zánvel özvegy ember volt, felesége éppen tíz éve, hogy meghalt; volt egy fia, az a háborúban hősi halált halt, nemsokára ennek felesége is utána ment; nem maradt senkije, csak egyetlen unokája, Cilike, hősi halált halt fiának leánya. Ha ez nem volna, Isten tartsa meg, ő most úgy állana a világban, mint pusztaság kellő közepén a magános fa.

— Cilikém — mormolta reb Zánvel és a kőpadlót súrolva, még mélyebbre görnyedt, mint eddig is. Mert súlyos gondok nehezültek ősz fejére. — Szép lány vagy, Cilikém, de már húszéves is elmúltál és nekem bizony tizenhét filérem sincs (ő a „*cháje cál*“ kifejezést használta), hogy tisztességgel férjhez tudjalak adni. Pedig tudom, hogy ki venne el szívesen és kihez mennél holdogan, örömmel. De hát mit csináljak, mikor *cháje cál* pénzem sincs? A hitközségtől kérjek? Hiszen, ha nem is olyan szegény a hitközség, mint Jób volt, amikor elvesztette mindenét, mégis legfeljebb ha ötven pengőt adna. Ötven pengő: mennyi az? Semmi!

Tűnődésében most megzavarta egy férfihang. A rasekól volt, aki arra jött és nyitva találván a templomot, belépett. És a súrolásnál érvén reb Zánvelt, előbb figyelemmel kísérte egy-két percig, majd kiütközött belőle a hitközségi elnöki természet. Tudniillik, hogy olyankor is parancsol, amikor arra a legkisebb oka sincs. Odaszólt az embernek:

— El ne felejtse, reb Zánvel: holnap, csütörtökön, erev svuausz van. Tehát menjen ki a határba és kerítsen minél több zöld galyat, hogy feldíszítse velük a templomot.

Reb Zánvel, aki már akkor is sámesz volt, amikor a rasekól még mint hátulgombolós futkározott, az öreg emberek bátorságával szókimondóan válaszolt az elnöknek:

— Hát ha nem juttatja az eszembe, azt hiszi, hogy elfelejttem? — kérdezte. — Két lábon járó *luachra* éppenséggel nincs szükségem, hogy tudjam, hogy holnap erev-svuausz lesz.

Az elnök úr elment, reb Zánvel pedig visszazökkent a gondokba. Megint unokájával foglalkozott a nagy kérdés: miből fogja férjhez adhatni Cilikét, mikor tizenhét meg-takarított fillérje sincs?

— Nem jobb lett volna-e, — gondolta —, ha negyven évvel ezelőtt én is másképp kezdem az életet? Ha üzletet

nyitottam volna, ahelyett, hogy sámeszságot vállaltam a kilében?

De reb Zánvel tudós ember lévén, derekas *ben tajró*, eszébe jutott sóvuausz első napi pijutjának ez a verse: *Lau száchmaud cháfócim hərbészo, teudó kásér áhávószoch*, ne igyekezz kincseket halmozni, a szent törvény legyen Isten-nel a szeretet köteléke-kapcsa. És mikor erre a pijut-versre gondolt, reb Zánvel megnyugodott és azt mondta:

— Jól tettem, jól tettem. Sámesz lettem, szegény maradtam, de meggazdagodtam szeretetben az Isten iránt.

De mégis: az a drága, jó Cilike?! Ez a probléma nyakas volt és csak visszatért. Ám mikor reb Zánvel felállt, hogy kiegyenesítse meggémberedett derekát és szeme az *óraun hákaudesra* tévedt, egyszeriben elrepültek a gondjai.

— A Legfelsőbb — mormolta — majd ebben is velünk lesz... *gur ká zorg*. Ami körülbelül annyit tesz, mint: ne fájjon Cili miatt a fejem. Amikor érkezettnek látja az időt, majd hozzásegít a *Bauré* az övéhez.

Dolga végeztével hazament, azután megebédelt és szunyókált egyet, majd megmosdott és elővette a *Tnách*-t, hogy esti mincháig még valamit olvasson. Kedvenc tanulmány a *Mislé Slaumau* voltak és ahogy olvasta a verseket, sokat helyeselt Bölcs Salamon királynak.

— Nem kellett annak se miniszter, se főispán.

De a 29-ik fejezet 6-ik versével már sehogy sem jött tisztába reb Zánvel. Olvasta, mint írva van: *Bejésá is ró maukés, vecádik jórún veszoméách* — ha a gonosztevő vétkezik, csak saját magának tesz rosszat a bűnével, de a jámbor örvend és ujjong.

Jankai Tibor: Vágyódás (1934)

— Mi akar ez lenni? — ráncolta össze homlokát reb Zánvel. — A versnek ez a két része együvé tartozik, ez két-ségtelen, hát hogy értsem azt, hogy ha egy jámbor ember vétkezik, akkor örvend? Hát szabad-e örvehdeni a leg-kisebb, legjelentéktelenebb vétkeknek is?

Törte a fejét, keresett-kutatott mindenfelé, de mert sehogysem talált választ, végre azt mondta:

— Majd holnap vagy holnapután. Vagy alkalomadtán megkérdezem a rebbétől.

Másnap, *erev sóvuusz* napján korán délelőtt kiment a határba és nyesett egy talyigára való zöld galyat és mezei virágokat is szedett, ezekkel aztán feldíszítette a templomot és minden ágánál, melyet odaszegezett valamely oszlop-hoz, szokása szerint megint hangosan gondolkozott.

— Ez is *bész hámikdos*, ez a templom; feldíszítem, hogy szépnek lássa a Legfelsőbb, a Tauro-adás gyönyörűsége ünnepén.

Hát, szépnek is láthatta az Isten, a hitközségi tagok mindenesetre nagyszerűnek látták, mert este, amikor beléptek a templomba, mindegyik ajkáról az elismerés ah-ja röppent.

— Valósággal remekelt reb Zánvel, külön jutalmat érdemelne munkájáért.

A *Mislé* ama verséről közben tökéletesen megfeledkezett reb Zánvel.

Az ünnep után következő napon nagy meglepetés érte reb Zánvelt. A főszolgabíró úr hajduja idézést hozott reb Zánvelnek; erdei kihágással van vádolva, tehát jelenjék meg előtte, elővezettetés terhe alatt, s a többi.

Főszolgabíró... erdei kihágás! Hogy mi az erdő, azt tudta reb Zánvel, de hogy mi a kihágás: ilyen „*sájléja*” bizony még nem volt.

Nos, másnap, hogy a főbíró elé következett, megtudta, hogy mi a kihágás. A kincstári erdőből nyesett galyakat, még pedig — s ez súlyosbító körülmény — az erdőnek ama részében, amely „védett terület” volt. Ítélet: ötnapi elzárásra átváltoztatható ötven pengő pénzbírság.

Ötven pengő! Éppen annyi, amennyit adna a hitközség, ha kérne tőle kiházasítási támogatást.

Hová szalad a jámbor, ha baj éri? A rabbihoz szalad... nos, reb Zánvel is. Előadta neki a dolgot és keservesen kifakadt a sors ellen.

— Én istenes úton jártam, galyakat szedtem, hogy feldíszítsem a templomot és most ezt küldi rám jutalmul a Legfelsőbb? Miért mondja akkor *Slajme mélech*: *vecádik jórún veszoméách*, hogy *örvend a jámbor, ha vétkezik*? Hát öröm nekem az az ötven pengő pénzbírság?

A rabbi erre a kérdésre nem felelt, hanem egyelőre ügyvédhez küldte az embert. De a fiskális sem segíthetett reb Zánvelon s a szegény ember éjszakája bizony álmatlan volt.

És mégis csak úgy volt, hogy örvendett a jámbor, hogy vétkezett, ha mindjárt csak erdei kihágás is volt az a véték. Mert kinyílik ám a zsidó szív akkor, ha bajban tudja felebarátját, testvérét.

Jött először is reb User, a rőfösárú-kereskedő a piacról. Nem volt éppen gazdag ember, mégis azzal jött be reb Zánvelhoz, hogy azt mondta:

— Ne törje a fejét, reb Zánvel. Itt van ötven pengő, holnap menjen és fizesse meg a bírságot. Maga feldíszítette a templomot, *lesém somájim*, én meg lehetővé teszem, hogy ne kelljen csücsülnie öt napig.

Még jóformán magához sem tért reb Zánvel, már benyitott hozzá reb Lézer, a községi nagykosma bérlője. Ez is ötven pengőt tett le az asztalra és külön még egy nagy üveg bort is.

— Kóser bor, reb Zánvel; igyék egyet az ijedtségre... *lechájim*.

És huszonnégy órán belül még tizen-tizenketten jöttek a gazdagok. Mindegyik külön ötven pengővel és mindegyik úgyszólván ugyanazt mondta.

— Véték volna, ha elnéznők, hogy maga fizessen azért, amiért széppé tette nekünk a templomot.

És a gazdagok után a kevésbé vagyonosak is jöttek, ki öt pengővel, ki tízzel; *summa summarum*: mikor „*kaszát csinált*” reb Zánvel, úgy találta, hogy nyolcszáz és egy-néhány pengője van.

És holdog örömmel azt mondta:

— Igaz, hogy vétkeztem, sőt kétszer és többször is vétkeztem. Először is azzal, hogy kihágást követtem el az erdőben, másodszor és sokszor meg azzal, hogy reb User után nem mondtam meg a többinek, hogy már megkaptam a bírságra való ötvenet. Mégis örülök annak, hogy vétkeztem, mert most már szerencsésen kiházasíthatom Cilikét. Hát nincs igazsága annak a *Slajme hámelechnak*? *Bőfesá is rá majkés, vecádik jórún veszoméách!* Rossz ember büntettedben tör van, de az igaz ujjong és örül.

GELLÉN SÁNDOR:

SÓVÁRGÁS

*Bátortalan vagyok harcra, küzdelemre,
ölelésre váró karom lankad, gyenge.
Ajkam nem nyílik most dalra, nevetésre,
lángoló lelkemet fojtó zápor érte.*

*Mi eddig éltetett, a vágy is elhagyott.
Csupán egy ködös kép, mi bennem fölragyog:
egy boldog messzi Föld vonz túl a tengeren,
testvérhang éneke, dalolnak ezeren.*

*Ott megbékélnék én és megjönne erőm,
és otthont építenék a sároni mezőn,
Efráim csúcsain bolyonganék sokat,
és zengnék könnyes, víg, köszöntő dalokat.*

MÁTÉ FERENC:

NAP UTÁN...

Sok-sok sorstársam
vígasztalására.

*Nap után futottam,
vak éjbe jutottam,
de nincsen jajszavam:
jajszónak átka van.
A vak düh rossz tanács...
Ha nincs foszlós kalács,
elég jó a kenyér, —
az élet mást nem ér,
csak amit mi adunk...
Ne legyen jajszavunk,
ne szórjunk átkokat,
ne markoljunk sokat:
az élet semmi más,
csak röpke álmodás...
Álmodjuk jónak hát,
boldog jóéjtszakát!*

JANKAI TIBOR MŰVÉSZETE

Jankai Tibor nevét nem sokan ismerik Magyarországon, mindenesetre sokkal kevesebben, mint a hogy megérdemelné. Hosszabb időt töltött kint Amerikában s mire hazatérve, a különböző munkatáborokon keresztül a nyilvánosság elé került (decemberben volt egy nagyszerű kiállítása a *Lipótvárosi Kaszinóban*), bizony elfelejtették. Ahhoz a generációhoz tartozik, most negyvenkét éves, amelyre a „történelmi idők“ legjobban ráfeküdtek; fiatalságukat az első, férfikorukat a második világháború tette nehezzé. Viszont éppen ez az időszak annyi és olyan változatos élménnyel volt tele, olyan elementáris erővel formálta újjá a lelkeket, hogy az igazi művész számára nagy festői lehetőségeket nyújtott.

A XIX. század vége egyúttal végét jelentette annak a nagyszerű fejlődésnek, amely a francia impresszionizmusban érte el csúcspontját. Ez a művészi látásmód, amely azon a meggyőződésen alapul, hogy minden a legjobban van a világon elrendezve és így a világot csak nézni és ábrázolni kell, még tovább rezgett egész napjainkig. Lassanként azonban helyet adott egy vele ellentétes látásnak, amelyet a legkülönbözőbb nevekkel illettek (postimpresszionizmus, expresszionizmus stb.), de amelynek lényege tulajdonképpen az volt, hogy az ember belátta: az oly nagyra tartott kultúrája csődöt mondott. A gyönyörű gépek ellene fordultak és a természet meghódítása helyett őt magát pusztítják: megjött a világháború. A festők látása befelé fordult, hogy úgy mondjam „istenkeresővé“ vált. Ezt a fejlődést futotta be *Jankai* is és így két évtized alatt visszaadta kicsiben azt az evolúciót, amit az emberiség száz-százhusz éve alatt tett meg.

Tanulóéveiben, persze, egészen mestereinek hatása alatt dolgozott. Előbb az akadémikus festőmódor képviselője, *Balló Ede*, majd *Szinnyey-Merse* és *Vaszary János* voltak a tanárai. Különösen az utóbbi, felismerve a fiatal fiú tehetségét, atyai szeretettel pártfogolta, mikor anyagi nehézségekkel küzdött. 1920-ban kezdődnek az első szárnypróbálgatások, bár már növendék korában freskókkal díszíti a békéscsabai szülői ház szobáit. 1925-ben teljesen felszabadul és megtalálja önmagát. Ehhez nagyban hozzásegítették olaszországi és páris útjai, melyek önálló látását kifejlesztették. Olaszországban a kora-renaisszansz festők feledhetetlen hatást gyakorolnak rá. Páris pedig lenyűgöző multjával és folyton megújuló jelenével új utakra tereli. Ezidőben már jelentős sikerei vannak. Kiállítása az *Ernst-múzeumban* felhívja a hozzáértők figyelmét, a *KUT* németországi kiállítása alkalmával pedig a *Duisburger Zeitung*, mint egyedülit említi fel azok közül, akik az öregek mellett (*Rippl-Rónait* és *Vaszary-t* gondolja) megállják a helyüket“. 1929-ben megy ki először Amerikába, ahol többek között a clevelandi Múzeum „*Certificat of Merit*“-tel jutalmazza műveit. Nyugtalan vére hazahúzza, de 1934-ben ismét kint van és különösen Nyugat-Amerikában, *Los Angeles*-ben, *Santa Barbará*-ban arat sikereket. Vándorló műteremnek berendezett ócska Lincoln-kocsiján bebarangolja ezt az istenáldotta vidéket és úgy látszik, most már végleg ott marad. De a sors másképpen határoz: ott kell hagynia az új világot.

Amerikából mint teljesen kész művész tér vissza, akit a nagy világ élményei csak még jobban elmélyítettek. Ettől

az időtől kezdve a színek és formák használatában bármennyire változtak is képei, a lélek mélyéről jövő, befelé néző festőmodort nem hagyta el. A dolgok és emberek lényegének meglátása és visszaadása a cél, lehető legegyszerűbb és legkifejezőbb külsőségekkel, de mindig úgy, hogy megnyilatkozásai lehessenek egy szubtilis, mindenre reagáló, de emellett erőteljes intellektusnak. Vérteli festő. Mint *Mozartból* a hangok és ritmus, oly ellenálhatatlanul áradnak belőle a színek és formák, mintegy víziószerű kényszerűséggel erőszakolva rá magukat a festőre. Csak akkor él, akkor érzi magát teljes embernek, ha vázlatkönyvével kint kószálhat a mezőkön, vagy ha festőállványa előtt képekké formálhatja látomásait.

Ha végignézünk működésén, joggal állapíthatjuk meg, hogy az újabb festőgeneráció egyik legértékesebb tagja. Azzá teszik őt nemcsak abszolút rajztudása, kiváló kompozíciós készsége és csalhatatlan valeur-érzéke, hanem elsősorban lelki komolysága és művészi becsületessége. Bármilyen modorban szóljon is, megérezzük mindig, hogy amit mond, a lélek legmélyéről jön és igaz. Láttuk, mily logikus szükségszerűséggel jöttek a látszólag ötletszerű festési módok és széles, jól megépített alapokon mind magasabbra tornyosult és mind finomabbra csiszolódott a festői épület.

Hogy nem érvényesült eddig eléggé, annak azok a lelki tulajdonságok az okai, melyeknek következtében nem tudta magát adminisztrálni és nem tudott a változó szelek irányához alkalmazkodni. De az igazi értéket nem lehet eltemetni és biztosak vagyunk benne, hogy *Jankai Tibor* eléri még azt az elismerést, ami őt tehetségénél fogva joggal megilleti.

Dr. Révész Sándor

Jankai Tibor: Hazafelé (1941)

GYENES ZOLTÁN: A ZSIDÓ IFJÚSÁG ÚTJA

Az emberiség mindig megújuló nagy lehetősége: az ifjúság felé fordul és áhítozik a zsidó lélek. Őt akarja tudni sorsa jobb osztályosának, megtépett, vert, bús reménykedése beteljesedésének.

Milyen legyen ez az ifjúság? Eszményi feladatok megvalósítója legyen, kinek célja az élet nagy, benső igazságainak valóraváltása. Ifjúság, mely nincs többé önmagával meghasonolva és a próféta új egét és új földjét úgy szerzi meg, hogy a Zsoltár szava szerint: *megújítja magában a szellemet*, megszabadul a modern társadalom célhajzásaitól, önmagára eszmél és elkezd a saját életéből igazságot alkotni.

A Biblia könyveiben kevés szó esik a hitről, annál több a *cselekedetről*. Hang hallatszik: *Készítsétek az utat*. Élijáhu próféta szerint is mindenkin nyugodhatik az Isten szelleme *cselekedetei szerint*. Ennek az ifjúságnak a tespedés, a határozatlanság, a kettősség mélyéből utat kell törni az egység, a cselekedet, a Feltétlen felé.

Minden népnek, nemzetnek, embercsoportnak volt, van valami nagy kincse, eltulajdoníthatatlan birtoka, mely egyedül az ő génuszának, életre hívó alkotó erejének sajátja. Ez az ő életműve, melyre hitét, tudását, erejét, történeti létét teszi fel, amire esküszik, amiért küzd, ami tartalmat ad életének, földi vándorlásának. Egyiknek a művészet, másikon a jog, harmadiknak az alkotmány, negyediknek a szabadság, ötödiknek a harci dicsőség. A zsidósága a *vallás*, az *Isteneszmé*. Neki ez a dicsősége, üdve, fényessége, élete tartalma, amely kiszakadt belőle, mint a magzat az anyaméhből, kiizzott belőle, mint a gyémánt a szénből, kiverejtékezett belőle, mint a gyöngy a kagylóból. Ennek cserbenhagyása volt az ő halála, ennek feltámadása, életrehívása lehet egyedül újjászületése.

Közel van az Isten mindazokhoz, akik szöjtják őt. Az ember kerüljön élő közösségbe Istennel, a Feltétlennel. Ehhez cselekedetei megvalósításával jut. Az igazi vallásosság: *cselekvés*. Isten az embertől nem azt kívánja, hogy magyarázza, vitassa, körülhatárolja, hanem hogy megvalósítsa. Jól, helyesen cselekedni annyi, mint a világot Istennel megtölteni.

— Nem az arba kanfosz, a Ciön-jelvény, vagy a talmudikus tudás teszik a zsidót, — mondja Martin Buber a zsidóság legnagyobb élő gondolkodója, Majmuni és Spinóza óta talán legmélyebb vallás- és társadalombölcsele, — hiszen ezektől valóban még valaki lehet nemtelen, műveletlen és ösztönösen irtózkodhat minden kulturától, — nem ezek teszik a zsidót, hanem: az *Isteneszmének cselekedetben való elmélyülése*. Isten alakját a világban kell kiformálni. A társadalom, az emberi élet feladatainak síkján lehet csak ide eljutni. Az ember erkölcsi valójának, belső igazi tartalmának egyedül csálhatatlan értékmérője: cselekedete.

Csak aki önmagát előbb vizsgálótűzbe vetette, az erkölcsi igazság és a szív letisztult érzésvilágának mérlegén mérte le a világhoz, embertársaihoz való viszonyát, az juthat el a helyes életlátáshoz, feladatai helyes teljesítéséhez.

Csak lelkiemelő győzhetik le a röghözkötöttséget, csak ezek emelhetik fel az emberi lelket a szellem, az erkölcsi világrend magasabb eszméi felé, a Végtelen irányába.

A nap sürget, a munka sok. Csak aki idejében megtalálta önmagát, annak lehet ideje élete kiteljesítéséhez, mert előbb-utóbb úgyis mindannyiunkra vár a temető kertje, az Örök Magvető szántóföldje és sokszor egészen váratlanul visszahullunk Isten nyitott tenyerébe.

Történelme folyamán három nagy szintézist adott a zsidóságnak az emberiségnek. A *vallás, a gondolat, a szociális*

eszmé nagy szintéziseit. Mind a három az *élő vizek örök forrásából*, az emlékezés gazdag gyűjtőmedencéjéből meríti eredetét. Most is hármasság áll a zsidó élet síkján, a zsidó ifjúság előtt, a zsidó feladatok homlokterében: a *humanitarizmus*, amellyel a világ szenvedéseit akarja enyhíteni; az *elmélyültebb közösségi gondolat*, mellyel a régi erő szikráival akar új, zsidó életet lobbantani; és a *vallási konzervativizmus*, mellyel közösségét vissza akarja téríteni rendeltetésének igaz útjai felé. A zsidó ifjúság, csak a történelmi emlékezés nagy élő vizén, a Biblián keresztül juthat el, csak a cselekedetben munkáló Isteneszmé szellemével léphet ezen utakra.

Csak ez lehet egyedül a zsidó ifjúság útja a Világban és Örökkévalóságban. A Világban és Örökkévalóságban egyaránt, amelynek számára az ő apái adtak hitet, vallás-eszmét, — Istent.

Istent, akinek arca most és örökön-örökké rendíthetetlenül és változatlanul ott nyugszik és ott fog mindenkor nyugodni a Világ márványtömbjén.

STEIN IMRE:

FÁJDALMAS ZSOLTÁR A KÖNYÖRÜLETES ISTENHEZ

*Megint, már megint dél és este lett,
Csak tetőled nem jött most se felelet.
Tedd üdvössé még ezt a hamvadó telet,
Mindegy aztán, hogy hant vagy trágyadomb temet.*

*Imát próbálok, — gyöngy a szemem.
Uram Isten, add meg már elejtenem
A vágyakat, engedd elfelejtetem...
A félelmet engedd meg elrejtetem.*

*S a kínoknak parancsold: ne fájjanak,
Fintorok agyamba ne kuszáljanak,
Engedd imáimnak, hogy hozzád szálljanak, —
Kik szeretnek — engedd — hogy mellém álljanak.*

*Dúsan megverettél,
Fájdalommal étettél,
Tán te is vétettél.
Uram, könyörüljél,
Mert én szenvedek.*

NEGYEDSZÁZADOS FŐKANTORI JUBILEUM. Megható és lélekemelő ünnepség színhelye volt Peszach első napján délelőtt a nagykanizsai izraelita nagytemplom. *Abramovits* Márkot, a hitközség köztisztelőben álló főkantort ünnepelték működésének huszonöt éves évfordulója alkalmából. A jubiláló főkantort dr. *Winkler* Ernő főrabbi köszöntötte a hitközség egyeteme nevében a tóra előtt. Az énekkar az ünneplés előtt és után egy-egy zsoltárt adott elő. Az istentisztelet után a hitközség, szentegylet, nőegylet, leányegylet, a templomi énekkar és számtalan tisztelője üdvözölte *Abramovits* Márk főkantort.

A MAGYAR-ZSIDÓ SZABADEGYETEMI ELŐADÁSOK során, április 23-án *Mohácsi* Jenő tartott nagyon érdekes és értékes előadást *Rózsavölgyi* Márkról, a 19. század első felének nagy magyar muzsikusról. Április 27-én dr. *Pfeiffer* Izsák adott elő „*A zsidóság útja árnyban és fényben*” címen és mélyen szántó, költői szépségű előadásában kimutatta, hogy az egyiptomi korszak óta napjainkig mindig a legnagyobb szenvedésekből fakadtak a zsidóság legnagyobb szellemi értékei. A hallgatóság az előadást nagy tetszéssel fogadta.

Justus de Gent: Mózes a kőtáblákkal (Galleria Barberini, Róma,

Műmelléklet a MULT ÉS JÖVŐ 1942. évi májusi számához

GERVAI SÁNDOR: EGY MAGYAR-HÉBER KÖLTŐ

(A hatvanéves Bolgár Mózes)

A költő, akinek hatvan éves születésnapját mindenütt megünneplik, ahol értik és értékelik a héber nyelven írott, zsidó érzést, szellemet és gondolatot hirdető verset, ama kevesek közé tartozik, akiről joggal és alappal mondhatjuk: héber költő, magyar író. E lelki arcképet, amelyet kialakított és amelyen nyomot hagyott az egyéni élmények kiirthatatlan emléke s a környezet, a szűkebb és tágabb közösség sok-sok hagyománya, szokása s az étellel szemben való magatartása, e lelki arcképet, mondom, csak úgy érthetjük meg, ha háttérnek, kísézőnek, örök utitársnak oda képzeljük az otthont, amelyben Braun Lipót és Weisz Klára gyermeke, a kis Mózes nevelkedik, a vallásos életet, amelyben él, a chédert, ahol álmok és mesék enyhítik a serdülő lélek vágyait, a jesívát, ahol még Bialik hősei a megismerés és tudás utáni vággyal a Talmudhoz láncolva élnek; a kort, amely lehetővé teszi, hogy az eszményeket kereső ifjú fellázdjon a tűrhetetlennek tetsző megkötöttségek ellen s elinduljon Európa felé, Nyugat felé, az Irodalom felé. Gondoljunk ezekre a díszletekre s e színpad regényekből, elbeszélésekből, rajzokból és tapasztalathól is ismert alakjaira, szereplőire, gondoljunk a jelmezekre, amelyeket viselnek, a párbeszédre, amelyek elhangzanak, — s természetesnek találjuk majd, hogy a Költő, a héber szavak szobrása, magyar mondatok ötvösmestere azt írta le, amit leírt. Mást nem tehetett. Hű maradt élményeihez: így lett héber költő és magyar író.

Bolgár Mózes: a héber költő... Neve ott díszlik Patai József „Héber költők“-jében. A költő mögött a hátér: a jesiva. Egyszer Szilágynagyfalun, máskor Tiszafüred, esetleg Szatmár. Csak a név más, a hangulat és az élet ugyanaz. Az ifjú, kit mestere és társai „iluj“-nak (lángész) tartanak, ha csak teheti, keresi a magányt s verseket ír héber nyelven a Mendelssohn-korabeli írók hatása alatt. Ez a kezdet: a kísérlet. Ezután következik a döntő következményekkel járó megismerkedés az orosz-héber irodalommal, versekkel, regényekkel és tanulmányokkal, amelyek erősítették az önbizalmat, a reményt, s bátorítva fejlesztették az egyéniséget. Az eredmény nem maradhat el: s valóban végre megszületik a vers, a költemény, amelynek minden sora csiszolt, gondos-ságot árult el minden szó, sok simítás előzi meg a végleges alakbaöntést. Semmi kétség: szobrászművész munkája ez. A vers címe: *Bachacoth halajla* (Éjfélkor). Először a krakkói

Bolgár Mózes

Hamicpe közli, ettől átvette a varsói *Hajom* s onnan *Ben-Jehuda* lapja, a *Haskafa*. Bolgár Mózes nevét már jól megjegyzi héber irodalmi körökben s mint a héber szavak szobrását tartják számon. Héber prózája egész kivételesen világos és szabatos és — ami a héber íróknál ritkaság — ki marad belőle az a kevertség, ami általános hibája a héber próza-irodalomnak, amelyben összekeverve találjuk a bibliai, talmudi és zohári-araméus nyelvet az újabb idők nyelvújításainak eredményeivel. Bolgár Mózes prózájában nyelvezet és tárgy között nincs különbség: ha bibliai tárgya van írásának, akkor a nyelve is bibliai, — ha napjaink életét ábrázolja, akkor a tartalomhoz és hangulathoz igazodik nyelvezete is. Ime, Bolgár Mózes, a héber költő.

A jesívában ismerkedik meg Patai Józseffel, akinek ösztönzésére beiratkozik a Rabbiképzőbe. A Barcsay-utcai gimnáziumban érettségizik, majd nemsokára mint jogász vonja magára a figyelmet. Ügyvéd lesz. E néhány mondatban benne van a magyar szellemi élettér felé törekvő író egész pályafutása. Zsidó élményekkel jelentkezik s ezeket az emlékeket dolgozza fel rajzaiban, elbeszéléseiben, amelyek az *Egyenlőségben* és a *Múlt és Jövőben* jelennek meg. De közlik tárcáit a nagy magyar napilapok is, mint a *Pesti Hirlap*, *Ujság* és *Budapesti Hirlap*. Mondanivalója nem nagyon különbözik a született keresztény írókétól. Nem tartozik a lázadók közé. Tiszteli a hagyományos felfogást: nem követ el merényletet a magyar nyelv ellen. Gondosan csiszolja mondatait. Érdekesen és folyamatosan írja meg történeteit, amelyeken Jókai és Mikszáth Kálmán hatását érezzük. Magyar irodalmi munkásságának elismeréseképpen az első világháborúban a „Manilova“, a cs. és kir. 85. gy. ezred tábori ujságjának szerkesztésével bízták meg felsőbb helyről...

Önálló kötete *A gólusz meséi* címen jelent meg, amely a Talmud és Midras legszebb költői alkotásait foglalja magában. Kár, hogy a napilapokban megjelent ízes elbeszéléseit nem gyűjtötte össze egy csokorba.

Természetes, hogy aki ennyire művésze a magyar és héber nyelvnek, az átülteti az irodalmi remekeket egyik nyelvből a másikba. Bolgár Mózes lefordította héber nyelvre Petőfi Sándor és Kiss József több költeményét. Héberből magyarra Perez legszebb elbeszéléseit.

A világháború után a Felvidéken telepedett le, ahol egy esztendő leforgása alatt úgy megtanulja az orosz nyelvet, hogy még a született oroszok is megbámulják periratainak választékos stílusát. Távol a főváros irodalmi életétől, egyre ritkábban szólalt meg. Nemrég fejezte be héber nyelvtanát, amely rendszerességében és szabatos szabályalkotásai-ban egészen újszerű a maga nemében.

Ime, az arckép a költőről, aki hatvanéves. Nem teljesen kidolgozott festmény, csak vázlat, néhány vonás. De hisz-szük, hogy talán éppen a legjellegzetesebb vonásokat húztuk meg. A rajz emlékezetből készült: írásokra, versekre való visszaemlékezéskor — s boldog az a költő, aki olyan verseket ír, amelyekre vissza lehet emlékezni.

S. LÉVAI ETELKA: KÖSZÖNÖM NEKTEK, BÁNATOK... (Versek, 1942.) Egy finomlelkű költőasszony versei ezek a költemények. Emlékeztetnek a japán és kínai versekre, melyek egy-egy finom hangulatot csendítenek meg. *Isten, világ, család, sors* a billentyűk, melyeket S. Lévai Etelka leüt és a hangok tovább rezegnek a lélekben. Fantáziája erős, képei közvetlenek és természetesen alakulnak ki. Egy gondolkodó, sok bánaton keresztül ment női lélek kifejeződései ezek a versek. Még a bánatoknak is köszönetet mond, — hiszen a bánatok forgatták meg lelke talaját és vetették el lelkében a gondolatmagokat, melyeknek termése ez a rokonszenves verskötet... (sz. á.)

DR. SCHEIBER SÁNDOR: A ZSIDÓSÁG SZEMERE BERTALAN EMLÉKIRATAIBAN

Báró Eötvös Józsefnek és Szemere Bertalannak — emancipációnk két legnagyobb harcosának — alakjára az utóbbi időben új reflektorfény vetődött kézirati hagyatékuk napvilágra kerülésével. A zsidóság az új fényben még tisztábban látja mindkettejüket. Báró Eötvös József *Naplójegyzeteinek* biblikus és zsidó vonatkozásait az elmúlt esztendőben bemutattam a *Múlt és Jövő* hasábjain (XXXI. 1941. 135—136.). Az alábbi sorokkal Szemere Bertalannak, az első magyar felelős miniszterium belügyminiszterének s az 1849-i kormány miniszterelnökének gyujtok emlékmécsést.

Szemere Bertalan nyújtotta be és fogadtatta el, mint miniszterelnök és belügyminiszter az országgyűlés utolsó ülésén, 1849 július 28-án, a zsidók egyenjogúsításáról szóló törvényjavaslatot. (*Bernstein Béla: A negyvennyolcas magyar szabadságharc és a zsidók. Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1939. 150., 153—155.*) A kísérő beszéd, amellyel ezt az emancipációs javaslatot beterjesztette, a magyar zsidóság hazafiasságának nemesi levele marad örökre. (U. o. 156—158.) Szemere Bertalan szeretettel és rokonszenvvel foglalkozott a zsidósággal később is a párizsi száműzetésében, 1853—1854-ben készített emlékiratában, amely a Szemere-hagyatékkal 1927-ben a Magyar Nemzeti Múzeumba került s ott fedezte fel Horváth Jenő egyetemi tanár. Kilenccz év után végre teljes szövegében nyilvánosságra hozta Szüts Iván gimnáziumi tanár, a budapesti II. ker. m. kir. állami Mátyás király gimnázium önképzőkörének áldozatkészségéből (*Szemere Bertalan miniszterelnök emlékiratai az 1848/49-i magyar kormányzat nemzetiségi politikájáról. Az előszót írta: Dr. Horváth Jenő. Sajtó alá rendezte:*

Szüts Ivan. Cserépfalvi kiadása. Budapest, 1941. Nyolcadrét. 135 lap).

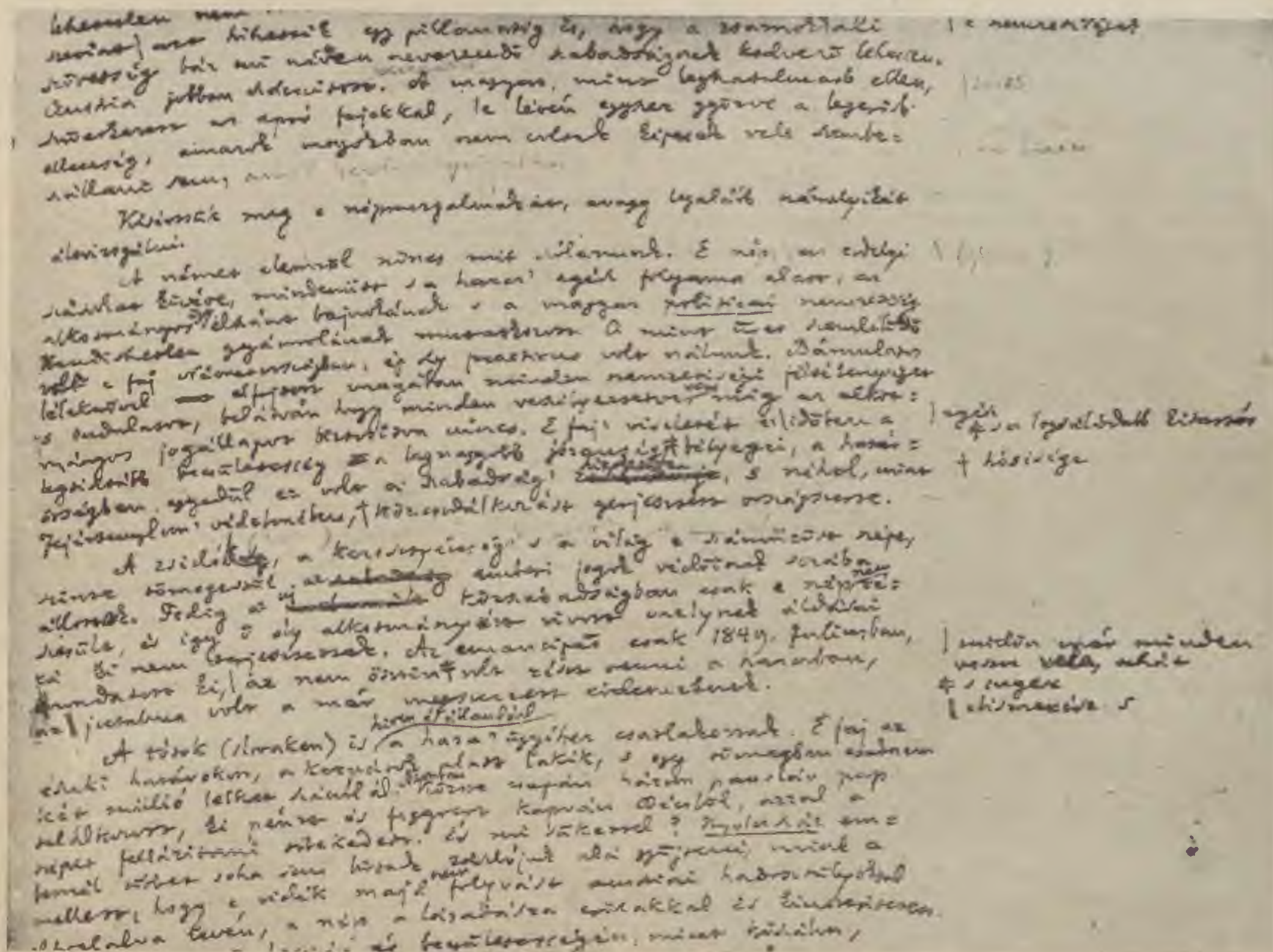
Szemere Bertalan ezzel az emlékirattal, amelyet le akart fordíttatni angolra és németre, kormányának nemzetiségi politikáját kívánta védelmezni az osztrák részről félrevezetett külföld előtt, mert „az európai közvélemény a magyarban, a szabadság hőisében kezdte a népfajok elnyomását szemlélni. E tévedést meg kellett igazítanunk, e hazudságot meg kellett czáfolnunk.“ (93.)

Az emlékirat — célkitűzéseihöz híven — mindenütt kihangsúlyozza, hogy Magyarországon minden nemzetiségnek kezdettől jog és szabadság jutott: „minden népfaj, mely compact tömegben lakott együtt, saját földén, saját házkörében, saját templomában csaknem egészen souverain maradt.“ (18.) Az útirányt a nemzetnek már Szent István szabta meg, Szemere Bertalan felfogása az ő nyomdokaiban jár: „Ott hol többféle népfaj lakik együtt egy állodalomban, a közös fennmaradás s virágzás föltétele egymás nemzetiségének kölcsönös kimélése.“ (12.)

A zsidóság az emlékiratban mindig mint *népfaj* kerül szóba a többi népfaj között.

A fajelmélet ellen. — A zsidóság fajtisztasága

Szemere Bertalan foglalkozik a vér- és fajelmélettel, de szembefordul vele. A vér- és származásbeli közösség nem képes nemzetiséget alkotni, egyedül a közös nyelv. *Tiszta* faj nincs, nem az *sem* a finn, *sem* az albán, *sem* a baszk; tán a zsidó az egyedüli, mégsem külön nemzet: „De mind ennél nem tisztább faj-e a zsidó a mennyiben állása által minden más néptől távolságban tartá magát, a mennyiben belőle

Szemere Bertalan emlékiratának egy lapja (Fol. Hung. 1593. 47. lap) A Magyar Nemzeti Múzeum kézirtatárában

sok kiválék, de bele igen igen kevés olvadtolt ált? S e fajtisztaság csinált e belőle külön nemzetet? Sőt nincs e elég alap azt hinni, hogy míg vallása által a többi fajoktul pusztán csak elkülönítettett, nyelvét megőrizvén nemzeté is alakult volna?“ (103.)

Magyar türelmesség a zsidók irányában

„Csupán két népfaj volt, mely ellen a magyar törvények néha megszorító rendeleteket hoztak, de a megszorítások alapja tisztán vallási és nem nemzeti különbség volt. Egyik volt az izmaelita, az az mohamedán bolgárság, másik a zsidó. De még irányukban is a magyar alkot(mány) türelmesbnek mutatkozott minden európai t(örvény)hozásoknál, mert ha voltak is időszakok, melyekben keményen sújtottak (olv. sújtattak), voltak olyanok is, melyekben az állodalom legfontosabb hivatalaiba helyeztettek.“ (25.) A későbbiek során ezzel a türelmességgel magyarázza a zsidók nagyobb arányú bejövételét az országba: „A zsidók szinte nagy számmal jöttek be, oka volt, mivel irányokban a magyar törvényhozás a többi európainál humanusabb volt. Számuk 300 ezer.“ (29.)

Magyar részvét a horvát zsidók sorsa felett

Az emlékirat bizonyítékot hoz arra, hogy Magyarország mennyi önállóságot és milyen jogot biztosított nemzetiségeinek, mégha egynémelyik eljárásuk fájdalommal töltötte is el az anyaországot: „Nem türte el a magyar t(örvény)hozás, hogy Horváto(rszá)ghul a protestánsok és zsidók kizárva maradtak?“ (81., részletesebben a 22. lapon.)

Az ujvidéki zsidóság magyar érzelme

A negyvennyolcas reformok nemzetiségi különbség nélkül országszerte újjongást váltottak ki. „Újvidék pedig, e még kiválóbbilag rácz város 101 ágyúlövessel üdvezelte a pozsonyi orsz.gyűlés reformjait, s négy oltár mellett négy pap, catholicus, protestans, görög és zsidó, együtt tartott isteni tiszteletet s hálaimát a dolgok ily békés és ily szerencsés fordulataért.“ (61.)

Zsidók a magyar szabadságharcban

Számunkra legértékesebb sorok az emlékiratban természetesen azok, amelyek a kortárs tanúságával hitelesítik meg a zsidók jelentékeny részvételét a magyar szabadságharcban: „A magyar hadsereg, mely egy ízben 160.000 embert számlált, valamennyi népfajbúl alakult össze, abban volt rácz és magyar, oláh és tót, orosz és német, zsidó és cigány, horvát és lengyel. A forradalom alatt mind ezek vérökkel tettek tanúbizonytságot a magyar ügy igazsága mellett.“ (50.) A zsidóság áldozatosságának külön elismerő sorok is jutnak: „A zsidók (360.000), e számüzött népe a kereszténységnek s az egész világnak, szinte tömegestül az emberi jogok védőinek sorába állottak. Pedig az új közsabadságban csak e nép nem részesült és így ő oly alkotmányért vívott, melynek áldásai rá ki nem terjesztettek. Az emancipatio csak 1849, Júliusban, mondatott ki, midőn már minden veszve vala, tehát az nem ösztön s inger volt részt venni a harcban, az elismerése s jutalma volt a már megszerzett érdemeknek.“ (66.)

Egy idézet befejezés gyanánt

Befejezésül Szemere Bertalan egy gondolatát idézem. Nincs benne zsidó vonatkozás, de hangja és tartalma bibliai eredetre mutat, igazsága bibliás igazság: „... a nemzeti különbségek nem elválasztják, hanem összekötik az emberiséget, s hogy e szempontbúl kiindulva a különböző színű, alakú s nagyságú kövek melyek egyenkint tekintve összeférhetetleneknek látszanak együttvéve épen szükséges részeit teszik ama nagy mozaiknak, mi humanitásnak nevezetik.“ (119.)

Ettől a gondolattól korunkat nem egy évszázad, hanem egy örökkévalóság választja el.

ŐSZI SZONÁTA

(Csergő Hugó háromfelvonásos színműve.

Bemutatója a Goldmark-teremben, 1942 április 14-én)

Már csaknem két évtized annak, hogy a *Renaissance*-színházban Csergő Hugó *Az első hajnal* című színművében gyönyörködtem. A vakok életéről szölt ez az alkotás, testi és szellemi válságaikról. Emberiességéről, felejthetetlen hangulatairól a bécsi *Neue Freie Presse*-ben számoltam be.

Az első hajnal szonáta volt. *Az Őszi szonáta* polifon zenekari mű, egy megkapó téma kitűnő meghangszerelése. Értékes mindkettő, műfaja sajátos törvényeinek igényességével.

Az Őszi szonáta lírai: az öregedő férfi utolsó szerelmi fellángolásáról muzsikál. Nem több felvonásra hasított egyfelvonásos az *Őszi szonáta*, mint annyi színpadi mű, hanem valódi háromfelvonásos, tele étlettel és feszültséggel.

A világhírű zeneszerző beleszeret az érte rajongó fiatal lányba. El is veszi feleségül, minden külső és belső akadály ellenére. Ez az első felvonás, a lelkek drámájának ekzpozíciója. Azt készíti elő, szinte természetesen, hogy a látszólagos boldogság a legfőbb boldogtalanságok forrása. A fiatalasszony urát tiszteli és csodálja; de akit mélyen, visszafafojtottan szeret, az a komponista fiatal titkára, a most induló poéta. Ennek álcázott, minden mozdulatában és szavában rejtőző, de beszédbe és versbe is kívánczó vallomása többé el nem nyomhatóan tudatosítja az asszony mély vonzalmát. A fiatal nő lelkileg elkészült arra a kirobbanásra, mely fel fogja borítani a maga látszólagos egyensúlyát, levegőbe fogja röpiteni ura nyugalmas boldogságát. E robbanást a társadalom tapintatlansága idézi elő. A titkár is vigyázatlan; egy mondatával felébreszti és a mélységbe taszítja a szerelmi holdkörben biztosan járó vén muzsikust. Most már mindenki félelmetesen ébren van. A drámai kitöréssel végződő második felvonás után a harmadik egész végzetszerűségében tisztító hatású. Szinte olyan a hangulata, mint *Beethoven Pasztoráléjában* az égháború után felzozozmázó zene. A komponista, aki feleségének idegösszeomlása után kirohant a zivataros éjszakába, hogy utólérje elmenekülő titkárát: most halálán van. Kibékült végzetével; az embereket maga körül már úgy nézi, mint egy másik csillagról valamilyen isten, aki jóságosan gondját viseli a szegény halandóknak. Eljátszatja magának legszebb művét, az *Őszi szonátát*, késői boldogságának kikristályosodását. Egymáshoz vezérli a fiatalokat, és örökre elalszik.

Az Őszi szonáta felvonásról felvonásra emelkedik. Az egyes felvonásokban pedig a széles alapú kezdő jelenetek után mindjobban sűrűsödik a mondanivaló, egészen a felvonásvégek tömény hangulataig. A legtöményebb a halálé.

A háromdimenziójú három főszemély mellett kitűnően hatnak a reliefszerű jelentős mellékszempélyek, akik a dráma menetében mindig kellő megvilágításba kerülnek.

A diadalmas bemutató színészi hőse: *Beregi Oszkár*. Negyedfél évtized óta figyelem. Reinhardt, a Nemzeti Színház és Bécs, valamint pesti magánszínházi szerepei után az OMIKÉ-ben érett meg igazán. Az a fény, amely *Dybuk*-beli csodarabbijából kiáradt, számomra nem mulik el, amíg élek. *Az Őszi szonáta* Mesterét mesterien játssza, meleg lírával. Könnyelábbasztó humora is van. Haldoklásán a lemenő nap sugarainak végső ragyogása. Egészen más: maian dinamikus, tárgyilagos is, csöppet sem romantikus *Nagy György*, a fiatal ujságíró és poéta. Egyike a legkomolyabb fiatal magyar színészeknek. *Párdány Judit* igen szép; modern fanyarsága itt helyénvaló: életés és meggyőző. *Cellért Lajos* kabinetalakítása még eltúlzásaiban is kitűnő. A Goldmark-terem nagyszerű gárdája a legkisebb szerepekben is művészi szeretettel játszott. *Fischer Sándor* muzsikája, különösen *Őszi szonátája* értékes és szép.

Én a második előadásán láttam a mű és az előadás forró sikerét, mely bizonyára a többi előadást is kísérni fogja.

Mohácsi Jenő

NÁDASS JÓZSEF: A VÉGSŐ PILLANATBAN

Már negyvenedik napja esett. Noé rosszkedvűen kurgott a sötét zugban, únt fekhelyén, vén kezével, amelyen kidagadtak az erek, ősz szakállában babrált és a kis ablakon át a szüntelenül, egyhangú zajjal zuhogó vizet figyelte. Amióta házanépével és a kiválasztott mindenfajta tiszta és tisztátalan állattal ide bezárkózott és ez úttalan és céltalan nagy útnak indult, az eső meg nem állt s a víz egyre-egyre emelkedett. Tudta, hogy az Úr kiválasztotta őt és vele családját is és nagy-nagy kegy, ami történik vele és általa, hiszen minden más élő elpusztult a földön... Ő igen, látta a végtelen vizet, amely elborítja a földet és elfoglalta az élet helyét... mégis már-már keserűség, türelmetlenség nőtt öreg szívében. Bánat és türelmetlenség... Negyven napja esett, életének hatszázadik esztendejében, a második hó 17-ik napja óta, negyven éjjel és negyven nap esett, megszakítás nélkül, elnemlankadó erővel... Nagy idő ez... és ezalatt a vizek nőttek és egyre magasabbra emelték az Úr parancsa szerint készült háromszáz rőf hosszú bárkát. Negyven napja volt itt egybezárva, összezsúfolva házanépével és a mindenfajta tiszta és tisztátalan állattal... Noé szíve egyedül türelmes lett volna. Nem ő volt az, aki akár gondolatban is zavart, széthúzást vagy elégedetlenséget terjesztett... De a sokféle állat, az egymás mellett heverő oroszlán és őz, a bárány mellett fekvő farkas, a nyúl oldalán tekergő kígyó, a galamb felett szárnyaló sas, a gólyák és a békák, a pókok és a legyek és többiek mind, ezek veszélyeztették a bárka nyugodalmát... és lassan Noé csöndes, öreg szívének nyugodalmát is. Igen, napjában százszor is meg kellett mentenie a bárka békéjét, rendet kellett teremtenie a civódó szomszédok között, védelmeznie kellett a gyengéket, csillapítania a hangosakat... Ő, nagy volt a kegy és felemelő a kiválasztás, amivel az Úr kitüntette, de súlyos volt a megpróbáltatás is. Noéra hárult minden felelősség... vigyázni kellett, ügyelnie és igazságot tennie... De legnehezebb feladata háznépe körül volt. Sem, Ham és Japhet asszonyai már a harmadik napon összezőrdültek, a férjek asszonyaik pártját fogták, kemény, ellenséges indulattól fűtött viták indultak el, Ham kezét is emelt fivérére és csak Noé apai tekintélye akadályozta meg a vad összecsapást.

Noé szomorúan sóhajtott. Ő, bárcsak már véget érne ez a szörnyű megpróbáltatás, bár megállhatna ez a hányódva-úszó hatalmas bárka. Igaz, az ég csatornáit, mintha kiapadnának, igen, negyven nap és negyven éj után elállt az eső... de a vizek, a szörnyű pusztítás kegyetlen hullámai továbbra is elborítják, befedik a földet.

És Noé tovább várt, tovább kínlódott. Látta, hogy az ég ablakai bezárultak és a mélység kutait betapasztotta az Úr keze, de a földön továbbra is a megsemmisülés uralkodott és a napok nehezen teltek a vizeken úszó nagy bárkában.

És százötven nap után, pontosan a hetedik hónap tizenhetedik napján történt, hogy a fenyőfából készült, háromszáz rőf hosszú, ötven rőf széles, harminc rőf magas bárka megállott az Ararat csúcsán.

Valami kevés remény lopódzott Noé öreg szívébe, most, most talán már véget ér a szörnyűség uralma, de a földet még mindig a végtelen folyam, a mindent befedő ár takarta. És bár apadt, igen, kétségtelenül apadt, csak a tizedik hónap első napján pillanthatta meg a bárka ablakából a legmagasabb hegyek legmagasabb csúcsait.

A bárka lakói között pedig meg nem állott, sőt egyre nőtt a háborúság. Az élelem fogytán volt, a farkasok fogai csattogtak, az oroszlánok bőgése egyre harciasabb, a kígyók sziszegése egyre fenyegetőbb lett. A bárányok, az őzek, a nyulak, mind a gyengék és védtelenek pedig remegtek és

úgy látszott már, hogy Noé nem tudja őket tovább megvédelmezni.

És még negyven nap telt el, negyven kínokkal hosszabított nap és ekkor Noé felszakítja az ablakot, amelyet a bárkán az Úr parancsa szerint készített, felszakítja és kibocsátja a hollót, hogy nézzen szét a földön és hozzon hírt. És elszomorodott, lesújtott szívvel látta, hogy alig néhány perc múlva a fekete szárnyak újból megjelentek az ablak előtt, a holló visszatért, mert nem talált helyet, ahol leszálljon, nem talált földet, mert a pusztulás, a megsemmisülés uralkodott még a világon.

— „Ó“ gondolta Noé „talán rosszul cselekedtem, hogy a sötét hollót, a gyász madarát küldtem ki a bárkából! Mi más hírt hozhatott, mint elszomorítót?! Most a fehér galambot bocsájtom ki, a tisztaság, a csönd és a béke madarát, menjen ki ő, hozzon hírt ő, hozzá illőt...“

És kibocsátja a fehér galambot, de a galamb is hamarosan visszatért fáradtan és pihegve, mert ő se talált száraz, békés helyet a földön, ahol megállhatott volna.

És Noé bánata most már nem ismert határt. A földön nem akart véget érni a pusztulás, a halál és a megsemmisülés korszaka. Azt remélte, hogy megmentheti övéit és a tiszta meg tisztátalan állatokból azt a néhányat, amit az Úr parancsára a bárkába vett. De ereje fogytán és szinte a hit ereje is! Mi táplálhatja a reményt a legsűrűbb sötétség, mi a bizodalmat az éj uralma idején? Hiszen multak a hetek,

Adler Miklós: A talmudista (fajetszet)
(„Bialik: A talmudista“ illusztrációiból)

múltak a hónapok és nincs talpalatnyi hely a földön, ahol a madár leszállhasson — föld-e még a föld?!

Sem a feketeszárnyú hollónak, sem a fehárszárnyú galambnak, íme, nincsen maradása a rombolás földjén, a gyász és megsemmisülés földjén, mit remélhet hát akkor ő és házanépe és mind a jószág, amelyet megmenteni akart, amelyet megmenteni ő elhivatott?!

És miként odakünn a földet az özönvíz hullámai, Noé szívét a kétségbeesés hullámai elöntötték. Lassanként elfogyott a hite, elúszott a reménye, nem maradt bátorsága. Hiába minden, hiába minden, nincs mód a menekésre, itt pusztulnak el, hírmondó se marad közülük, micsoda csalfa, áltató, hiú remény a pusztulás szörnyű erői ellen küzdeni egy ilyen gyenge bárkával! (Háromszáz rőf hosszú, ötven rőf széles, harminc rőf magas!) Milyen büszke volt e nagy alkotmányra! Gyenge dióhéj ez — szétmállik, semmivé lesz!

Így tépte magát szegény Noé, bús aggastyán, további hét napon át és szíve megtelt kétségbeeséssel, keserűséggel és lemondással. A hetedik napon újból odaült az ablakhoz, felszakítá és újból kibocsájtá a fehér galambot. Sóhajtott, amikor a kis állati test elhagyta két tenyerének kagylóját... A meleg testecske elrepült, tenyere kihűlt. Ott állott üres kezekkel, elkészülve a halálra és pusztulásra. Miért meneknének meg éppen ő és házanépe és bárkájának minden állata?! A kegy elmúlott, a büntetés őket is eléri, a pusztulás erői elöl, íme, nincs már menekvés!

Nincs, nincs menekvés!

Ott ült az ablaknál és a halotti imát mormolta. Szemei búcsúztak a világtól. Reggel bocsájtotta ki a galambot, most már esteledett. A végtelen víz fölé, a végtelen ég tengerére tévedt pillantása. És egyszerre egy egyre nagyobbodó pontot pillantott meg! Az alkonyodó ég alatt lassan közeledett egy madár, kitárt szárnyú fehér galamb és Noé, a kétségbeesés, a halál küszöbéről visszalépő Noé öreg szívéből feltört a köszönő hála, vén szeméből felbuggyant a könny és térdre hullva nézte, várta, amint a pusztulás, a megsemmisülés végtelen tengere fölött, végre, végre lassan közeledett a galamb — az élet olajágát hozva csőrében...

Adler Miklós: A talmudista (fametszet)

TOLLHEGYRŐL

HANGOS GONDOLATOK

Csak a kinyilatkozás fényénél ismeri fel az emberiség a Mindenható csudálatos nagyságát. A Tízparancsolat minden egyes szakasza az Örökkévaló hatalmas erkölcsi erejének és törvényeinek természetes szabályozását tartalmazza. *A dekalógusra épült fel az egész világ kultúrája.*

*

A Szinaj lábánál kötött szövetség és kinyilatkoztatás, a mózesi kőtáblákra vésett parancsolatok, *évezredes erkölcsi törvények: örökéletűek*, amelyek az emberiség erkölcsi útját jelölték ki.

*

Becsület alatt mindig csak az erkölcsi teljességet értjük és ebben benne van már az is, hogy *nincs többféle becsület*, csak egy. Nincs külön politikai, társadalmi, polgári és katonai becsület, nincs külön férfi és női becsület.

*

Az önző, csak saját hasznát kereső ember nem tudja megőrizni azt a magasabb rangot, amelyet az isteni kinyilatkoztatás, a Tízparancsolatra felépített erkölcsi rend megteremtett. Mert van még magasabb érték is az anyagi értékek gazdagsága fölött, ami sokkal állandóbb is — és ez a *szellem és lélek fensőbbisége.*

*

Aki kizárólag csak az anyagi hasznok szerint értékeli az emberi életet, vegye tudomásul, hogy őt is csak aszerint értékelik embertársai. *Ha anyagi értékét elveszti, — ami ma napirenden van — szellem és lélek hiányában teljesen értéktelen emberré válik.*

*

A Faraó kegyetlen üldözéseitől megedzve, alakult ki a zsidóság nagy lelki erőssége. Ez kovácsolta közös érzésbe és összetartozásba Izrael népét.

*

Vannak olyanok, akik meddő viták provokálásával, surrodási felületek teremtésével, szaporításával, az annyszor kárhoztatott torzsalkodás felidézésével *akarják elterelni a közfigyelmet valóban lényeges problémák megoldásáról és saját értéktelen személyükről.*

*

Erős és rendíthetetlen hitünk, hogy a szabadságnak fontos eleme a *vallásszabadság, a lelkiismereti szabadságnak ez a nagy posztulátuma.* Enélkül valódi szabadságot elképzelni sem lehet.

*

Mi zsidók kerüljük a politikai küzdelmet. Ma nyugodt atmoszférára, társadalmi békére és egységre van szükség. Mi nem akarunk szenvedélyeket, izgalmakat kelteni, indulatokat felébreszteni. *Ne lankadjon el hitünk a jobb jövőben és ne veszítsük el reménységünket a bekövetkező nyugalomban.*

Korein Dezső

CSERMELY GYULA: A PÁSZTORBOTTÓL A VÉR-PADIG. (Csermely Gyula posthumus regénye.) A közelmúltban elhunyt Csermely Gyula írásai örök emléket állítottak a szerzőnek. Alig van magyar olvasó, aki ne ismerné a „*Top-rini nász*“, az „*Ami két Miatyánk között van*“ és számos más regényét, elbeszélését. Csermely Gyula hátrahagyott írásait özvegye — hogy méltón áldozzon férje emlékének — *sajtó alá rendezte.* Ezek közül most jelenik meg „*A pásztorbottól a vérpadig*“ c. költői szépségű regénye, amelynek hőse Akiba rabbi, az utolsó zsidó szabadságharc legendás alakja. A római birodalom nagy napjai kelnek életre a könyv oldalain. Harci zaj idején támadt szerelem áll a történet tengelyében. A népszerű, kiváló író sajtó alatt levő műve méltóan csatlakozik azokhoz, amelyek ismertté tették Csermely Gyula nevét.

LOHR MÁRIA „Kronfusz” vegytisztító és kelmfestő

Gyár és központ:
VIII., Baross-utca 85.
Telefon: 130—237
144—302

Ú J K Ö N Y V E K

BIALIK: A TALMUDISTA (Kardos László fordítása, Adler Miklós 12 fametszetével). *Bialik*-nak, a legnagyobb modern héber költőnek egyik legmélyebb és legszebb költeménye a *Talmudista*. *Bialik* a *Talmudista*-ban a keleti zsidóságnak egy égető problémáját érinti finoman és lágyan: nem hiábavaló küzdelem és fáradság-e, hogy a zsidóság legjobb elméi a hagyományos tan művelésének szentelik minden energiájukat? Megtartó, éltető erő-e a zsidóság számára ez a munka? Vagy nem szívja-e el épp azokat a legjobb erőket, melyeknek a zsidóság külső sorsának megjavításán kellene dolgozniok? A *Bialik*ot megelőző nemzedék költői a gettó ellen harcolnak és a tradíciók kinövésait ostorozzák. *Bialik* megértéssel van a jesiva áldozatoséletű, szenvedő hősei iránt és ő, aki ifjúkorában ezt az életet maga is végig élte, fájó, gyöngéd lélekkel fordul azok felé, akik továbbra a régi úton haladnak és várva-várja, hogy

„szétfújná egy jó szél a ködöt
és minden utat tisztára söpörne
az Élet és a Jesiva között!”

Bialik ebben a költeményben nem jelöli meg a jövődő útját, de ő maga a Palesztina-munka útjára lép, Cion költője lesz és azóta már tetemei is ott nyugsznak az ősi földben.

Patai József három évtizeddel ezelőtt mesteri módon, ma is teli erővel zengő nyelven fordította magyarra *Bialik*-nak ezt az örökszép költeményét. De tagadhatatlan, hogy *Kardos László* is szép és értékes munkát végzett. Új tolmácsolása az utolsó harminc évben kialakult új magyar költői nyelv színeivel és zengéseivel élénkítette fel a *Talmudistát*.

A költemény új fordítása díszes folió-alakban jelent meg *Adler Miklós* 12 művészi fametszetével. A fametszetek a költemény halk-bánatos hangulatát sötét tónusokkal mesterien adják vissza. Két szép fametszetet e számunkban mutatunk be olvasóinknak. *Szarvasi Ábris*

DR. BALLAGI ERNŐ: A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ EMANCIPÁCIÓ ELŐZMÉNYEI. (Budapest, 1942.) A 19. század első felének egyik aktuális politikai kérdése volt Magyarországon a zsidók egyenjogúsításának problémája. *Dr. Ballagi Ernő* ebben az értékes tanulmányban összegyűjti a magyar politikusok és államférfiak véleményét ebben a kérdésben. Természetes, hogy a *pro*-érvek voltak túlsúlyban, amit az egyenjogúsítás megtörténte perdöntően bizonyít. Ma, amikor a zsidóság Európa-szerte nemcsak elveszíti egyenjogúságát, hanem oly hallatlan szenvedéseken megy keresztül, melyeket a 19. század első fele elképzelni sem tudott volna, izgalmasan érdekes *Dr. Ballagi Ernő* avatottan megírt tanulmánya, mely a 19. század legnagyobb magyarjainak a zsidók jogai melletti érvelését sorakoztatja fel. Ezek az érvelések ma époly helytállóak — és a jövődő, elfogulatlan történetírás feladata lesz majd megállapítani, hogy ez a történelmi kisiklás a zsidóság helyzetében mégis miért következett be. (r. ö.)

VALAMENNYI ITT ISMERTETETT
ÉS MEGEMLITETT KÖNYV KAPHATÓ

Gondos Sándor

modern zsidó könyvesboltjában.

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 53. Telefon: 425—828.

BENAMY SÁNDOR: MIELŐTT BELEPI ŐKET A POR... Elgondolkoztató, érdekes írás *Benamy Sándor*, az ismertnevű erdélyi ujságírónak ez az új könyve. Egy világhíró riporter mondja el benne, hogy mit látott Európában és Afrikában. Fővárosok (*Páris, Athén, Kairó* stb.), írók (*Markovics Rodion, Nyirő, Karinthy, Szabó Dezső, József Attila*, stb.), politikusok (*Jorga, Cuza* stb.) vonulnak fel az oldalakon. Az író egyénien látja meg a dolgokat: a tájakat, a városokat, az embereket. Nem belülről kifelé, hanem kívülről befelé néz. Nem a lényegből, hanem a külsőségekből indul ki, hogy rajtuk keresztül a lényeghez jusson vissza, és ez az írói látásmód adja meg írásainak a különös, lekötő érdekességet. Ez a riportszerűség természetesen nem engedi meg, hogy a témákban elmerüljön, de hiszen nem is az elmerülés a célja, hanem hogy friss, közvetlen meglátásait közölje velünk. Egyéni riportjai néhol (*Sör és fenyő*) úgy villannak egymásután, mint egy filmnek kivágott legjellemzőbb jelenetei, melyeket egymásután pergetnek le. Érdekes megjegyzései és mondanivalói vannak a zsidóságról is, különösen román vonatkozásban. Az érdekes és szép könyv Csokonai-kiadásban jelent meg. *Dr. Szabó Géza*

Most jelent meg 250 számozott példányban,
nagy albumformában

BIALIK A TALMUDISTA

c. világhírű költeménye

Kardos László műfordításában,

Adler Miklós 12, eredeti ducról nyomott
fametszetével.

Ára 10.— pengő.

Megrendelhető az összeg előzetes beküldése
mellett: Adler Miklós rajztanárnál, Debrecen,
Zsidógimnázium.

PFEIFFER IZSÁK: A SZÉDERESTI HÁGGADÁ-KÖNYV ANALYSISÉHEZ. (Budapest, 1941.) A hággadá-könyv, mely a széderestén kerül felolvasásra, első pillantásra szövevényes és áttekinthetetlen. *Pfeiffer Izsák* ezt a bonyolult könyvet analizálja és szellemesen és mély tudományossággal elemzi ki, hogy mai hággadánkban tulajdonképpen három *Hággadá* olvad egybe. Az érdekes füzet különnyomatként jelent meg a *Heller*-emlékkönyvből. (m. e.)

Most jelent meg! **Mai héber költők**

antológiája — Schnabel László fordításában

GONDOS SÁNDOR modern zsidó könyv-
kereskedés kiadása

Budapest, VI., Andrassy út 53

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben
változatos, finom menü mérsékelt árban. Lakodalmakat vállal
elsőrendű kivitelben. Erdélyiek és felvidékiek találkozóhelye.

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCA 4-B. TELEFON: 123-843

KRÓNKA ÉS SZEMLE

AZ ORSZÁGOS BIKUR CHOLIM EGYESÜLET KÖZGYÜLÉSE. Az Országos Bikur Cholim Egyesület április hó 26-án tartotta meg egyesületi székházában 70-ik rendes évi közgyűlését Stern Leó elnökle mellett, nagy és előkelő közönség jelenlétében. Stern elnök bevezetőben fájdalmas megindultsággal emlékezett meg a pótolhatatlan és súlyos veszteségről, mely az egyesületet Sussmann hitk. rabbi elhalálozásával érte. A közgyűlés mélyen meghatva, a részvét őszinte megnyilvánulásával hallgatta elnöke kegyeletes megemlékezését és elfogadta a nagy pap emlékére javasolt kegyeleti intézkedéseket. Megemlékezett továbbá Stern elnök néhai Mayer Miksáról, az egyesület nagy jótévedőjéről és egykori alelnökéről, a Talmud-Tóra alapítójáról, kinek tragikus elhunytja ugyancsak jelentékeny veszteséget jelent az egyesületnek. Az elnök ezután beszámolt az egyesület évi működéséről, válaszolt az ingyenes betegélelmezés, orvosi gyógykezelés és gyógyszer-szolgáltatás óriási jelentőségét és azt a fáradhatatlan tevékenységet, melyet az egyesület vezetősége e téren kifejt. Megemlékezett, hogy az egyesület az elmúlt évben jóléti célokra mintegy 70.000 pengőt fordított és a jövőben, ha a viszonyok szükségessé teszik, ezt az összeget még fokozni fogja. A közgyűlés nagy érdeklődéssel kísérte Stern elnök fejtegetéseit és elismerésének őszinte kifejezésével adta meg a vezetőség évi működésére az egyhangú felmentvényt. Az Amerikai-úton létesítendő árvaház céljára szolgáló telek megvételét és ennek költségeit a közgyűlés nagy lelkesedéssel szavazta meg, melynek megtörténtével Korein Dezső a közgyűlés élénk helyeslése mellett biztosította a vezetőséget a közgyűlés osztatlan bizalmáról. (L. I.)

DR. SCHEIBER SÁNDOR ELŐADÁSA SZAADJA GÁONRÓL. Az IMIT márciusi felolvasó-ülésén dr. Scheiber Sándor, a tudós, fiatal dunaföldvári főrabbi magasszínvonalú előadást tartott Szaadja gáonról, kinek ezeréves halál-évfordulóját üli meg most kegyelettel a zsidó tudományos világ. Az előadásnak különös érdekessége volt, hogy Scheiber dr., aki a karaita irodalomnak is tudós kutatója és alapos ismerője, karaita tudósok idézeteiből Szaadja-iratokat rekonstruált. Szaadja gáon tudvalevőleg évtizedeken keresztül élénk irodalmi harcban állt a karaitákkal, akiknek álláspontját döntő fölényvel utasította vissza. Dr. Scheibernek ez a tudományos sikere a Bodleyana-könyvtár kéziratái közt végzett tudós kutatói munkájának eredménye. Scheiber dr. talált még a Bodleyana-ban két kéziratot, amelyről megállapította, hogy ez a Szaadja-szerkesztette, — de ma már nem található — imakönyvből való. Ugyanennek az imakönyvnek másik két lapját a Magyar Tudományos Akadémia Kaufmann-hagyatékában találta meg. Mindezek a lapok a kairói genizából kerültek elő, aztán — *habent sua fata libelli* — két országba vetődtek el. Scheiber Sándor dr. Szaadja-előadásának megérdemelt nagy sikere volt.

A PÉCSI MIEFHÖE MISSZIÓS PROGRAMJA. A pécsi zsidó egyetemisták Pollák György elnök és Pfeiffer Marcell társelnök vezetésével ezidén is komoly kulturmunkát fejtenek ki. Folytatják tavaly megkezdett szabadegyetemi előadás-sorozatukat, amelynek programján helybeli neves előadók szerepelnek, népszerű, tudományos előadásokkal. A szabadegyetem céljára dr. Wallenstein Zoltán főrabbi mutatott rá megnyitó előadásában, mondván: „A kultúra fény, amely utat kell, hogy mutasson a sötétben tévelygő emberiségnek.“ Ugyanakkor dr. Krémer Móríc rabbi „Az erkölcs theóriája és praxisa“ címen tartott előadást, leszögezve, hogy hiábavaló a legszebb elmélet is, ha a gyakorlatban nem érvényesül.

Az erkölcsnek a mindennapi zsidó életbe való átvitelét célozza a szabadegyetemi látogatókönyvön olvasható MIEFHÖE-tízparancsolat, amely az egész magyar zsidóságnak szól. A családi élet tisztaságának megőrzésére, önfelegyelemre, fokozott felelősségtudatra, önmegtartóztatásra — mindenféle mulatás, tánc, feltűnő viselkedés kerülésére — int. Ez az a misszió, amelyet legfőbb céljául tűzött ki a pécsi MIEFHÖE s amelynek megvalósítását várja a magyar zsidóságtól.

KOLOZSVÁRI LEVÉL. Február havában töltötte be működésének második évét a kolozsvári aut. orth. hitközség *Népkönyhája*, amelyet 1940 februárjában alapított az igazi zsidó szívvel párosult előrelátó bölcsesség. Hogy mennyire jövőbelátóan, arra vonatkozólag álljon itt az az egyetlen adat, hogy míg a megnyitás évében napi 50—60 adag volt az átlagban kiszolgáltattott mennyiség, addig ma az 300—350 adagot tesz ki. Kétfogásos, ízletes, meleg ebédet kapnak itt a rászorulóknak 30 filléres áron, amely természetesen csak csekély hányadát teszi az önköltségi árnak. Az ebből eredő túlkidadásokat, valamint a teljesen nincsteleneknek kiszolgáltattott adagok ellenértékét részint a *Magyar Izraeliták Pártfogóirodája* itteni tagozatának hozzájárulásából, részint pedig egyéb jótékony adományokból, valamint a hitközség szubvenciójából teremti elő a vezetőség. Szomorú érdekességű megjegyezni, hogy az ingyenes adagok az utolsó időkben a teljes kiszolgáltattott mennyiség 50%-áig emelkedtek. A társadalmi nivóra vonatkozólag pedig meg kell írni, hogy a vezetőség igen sokszor nem is kívánja a vendégek személyes megjelenését, hanem bevezette a kihordás rendszerét, mikor is a hátsó ajtón adják ki az adagokat. A lelke, mozgatója ennek a nélkülözhetetlen és életmentő hivatású intézményünknek Klein Hugó, a kolozsvári aut. orth. hitközség volt főpénztárosa, valamint jelenlegi gazdája, a „Trifolino“ cég főnöke, aki nek rendkívüli szívjóságánál csak önreklámot nem ismerő és attól irtózó szerénysége nagyobb. Egy ember, aki Jom-Kippur estéjén egésznap böjt után személyesen segít kiszolgálni az éhes vendégeket és akit egy-két átutazó zsidó katonáért bármilyen órában fel lehet verni alaposan megszolgált pihenéséből, hogy aztán semmit sem találjon túldrágának a számukra, — valóban nem frázisok talmi aranyáért cselekszik... F. L.

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesterek sírkőraktára
 Budapest, VII., Károly király-út 3/c
 Dob u. sarok Tol. 226-082
RENDKÍVÜLI OLCSÓ ÁRAK!

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Vadász-u. 11.

Hungária Hírlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Bánó Lehel igazgató.

Engedélyezve: 20700/1938. XII. M. E. sz. alatt.

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

BOROS JÓZSEF

SIREMLÉKEK nagyraktárán kizárólag: Budapest, VII.

DOB-ÚTCA 2

Könyvtári és művelődési központ

Telefon: 227-098

**OLCSÓ
ÁRAK**

**Modern fedőlapos
virágvasas siremlékek**

JAVNE. Glasner Benjámín szerkesztésében Kolozsváron jelent meg ez a csinos kiállítású füzet, mely szépen rajlalt és tudományos írásokat közöl héber nyelven a héber olvasó közönség számára. A vállalkozás, mely hat füzetre van tervezve, hézagot nem hiszen új héber könyvekhez most nehéz hozzájutni. A könnyű történeti anekdoták és irodalmi közlemények még népszerűbbé teszik a *Javne*-füzeteket, melynek ára 1.50 pengő és a szerkesztőnél (Kolozsvár, Árpád-u. 39) rendelhető meg.

POGÁNY MARGIT KÉPKIÁLLÍTÁSA. Az impresszionizmus formanyelvén kifejezetti műveiben, melyek egy halk női lélek mondanivalói a világról. Pogány Margit a nagybányai hagyományok alázatos folytatója, nem francia hatásokkal. Míg előbbiről színei a szerkesztés módja, az utóbbiról könnyedsége és lírizmusa tanuskodik. Kepei egy olyan művész alkotásai, aki ismeri a csendnek és a tűz némaságának titkát, az összehajló öregasszonyok árnyának mély szomorúságát, a azt, amit megértett, becsületesen és szerénységgel szolgálja. Fejődésében nyilván új állomást jelentő legutóbbi műveit *Magányos éjszaka* című képe, a társas és merész színeivel és drámai megfogalmazásával.

-1- -a.

HAZASSÁG.

Bohm Klári (Szaniszló) és *Schwartz Sándor* gomba-nagykereskedő (Nagyvárad) majus hó 5-én házasságot kötöttek.

Rosner Irma (Makó) és *Kornfeld Mór* (Pálmagyarországi Nyíresokoly) jegyesek.

A **MAGYAR ZSIDÓK EGYRSÜKTENÉK** "Szociális Asztaltársasága" március 16-án sikerült kulturális előadást rendezett. A műsor keretében *Cyóri Mátild* és *Kárpáti Gyula* humoros szívet adtak elő, *Szilós Frida* saját költeményéből olvasott fel, *Sugar Pál* énekelt. Az egyes számokat *Barabás Endre* konferálta be.

Magyar Zsidó Egyrsüktének "Szociális Asztaltársasága" március 16-án sikerült kulturális előadást rendezett. A műsor keretében *Cyóri Mátild* és *Kárpáti Gyula* humoros szívet adtak elő, *Szilós Frida* saját költeményéből olvasott fel, *Sugar Pál* énekelt. Az egyes számokat *Barabás Endre* konferálta be.

HALÁLOZÁSOK.

SUSSMANN VIKTOR HALÁLA. *Sussmann Viktor*, budapesti orthodox izraelita hitközség országos hírnök rabbi, a magyarországi orthodox izraelita hitfelekezet országos rabbitanácsának tagja, hetvenöt éves korában váratlanul elhunyt. Nagy elődök méltó leszármazottja és boldogult emléke *Reich Konrad* budapesti forabbi, királyi tanácsos, a magyar orthodox zsidóság első felsőházi képviselőjének veje volt. Közel három évtizeden át tevékenykedett Budapesten áldásos tevékenységét. Nagy tudású és kiváló jellemű férfinak volt, általános megbecsülésnek örvendett huzai körben. Temetése ápr. 17-én, péntek délután 6 órakor a Csorsz-utcai régi orth. temetőben óriási részvét mellett folyt le.

DR. KERTÉSZ MANÓ HALÁLA. Nagy gyász érte a magyar zsidóságot dr. *Kertész Manó*, az országos hírnök nyelvészeti író elhunytával. Dr. *Kertész Manó* a zárlamegyei Oroshatóban született 1861-ben. A budapesti egyetemen nyert tan. r. oklevelet. Után a fővárosi középiskolákban lett tanár. Több ízben nyert pályadíjat a *Magyar Tudományos Akadémia* pályázataiban. Művei: *A magyar nyelv történelmi fejlődéstörténeti emlékei*, *Szólásmondások* stb. Dr. *Kertész Manó* a hitközségi életben is aktív részt vett. A budai hitközségnek volt előjárója és képviselőtanácsületének örökös tagja. Temetése a budai zsidóság és a tudományos világ nagy részvete mellett ment végbe.

BETTELHEIM SAMU HALÁLA. Nemrég hunyt el *Bettelheim Samu*, a magyar zsidóság egyik legjelentősebb mozgalom egyik megalapítója. A magyarországi zionista mozgalomnak hosszú ideig elnökölt. Samu több évtizeden tevékenykedett. Eleinte utolsó éveiben a *Judaica* c. zsidó tudományos folyóiratot adta ki.

DALLOS EDÉ HALÁLA. *Dallos Ede*, a Pesti Izr. Hitközség tisztviselőkarának egyik jeles tagja, ötvenhat éves korában, rövid szenvedés után elhunyt. *Dallos Ede* előbb OTI-titkar volt, majd a hitközség szolgálatába került és az adonchajtási osztály vezetője volt. Kiemelt képességeivel és megérett egyéniségével sok tisztelőt és barátot szerzett magának. Temetése nagy részvét mellett folyt le.

Legújabb

párisi modellek

tökéletes
kézimunka

harivavékony

kidolgozás

Szombattartó cég

Parókat készít

Is hullamosított hajból

Tartós hullám

Manikűr

Hajfestés

Olcsó árak!

HEISZ JENŐNÉ

női fodrász és paróka készítő

Bp. VI. Vasvary Pál-u. 4

Raktáron levő **síremlékek** melyen lezárított áron
LÖWY J. UTÓDA Budán II. RÖDLÉNY 20. MÚZEUM TER. MELLETTI
 TELEFON: 23881

Najszálak végleges kiiktatása vívmányai

Szemőrcsirtől, Császár
 (Légy) Szarvától, kozm. ártalmától,
 Andrásy-étől, ...

«Miracle» szőrtelenítőszer
 vagy «Miracle» szokító-
 kenőcs.

«Miracle» krém, szappan
 hajlár, rongy, a kozme-
 tika vívmánya.

1-4/100
 prospektusok Társulatunk kezés.

A sírok ápolása

... a régi Kerepesi Mű, mint az új köz-
 ponn utasított hononban aprilla hónapban
 vette kezdetét. Befizetések a Pesti Chevra
Kadisa székházában: VII. Erzsébet-körút
 20. szám alatt történhetnek, esetleg egyen-
 gesen postán is befizethetők.

FÜRTH

alkalmazkötő - kiegészítő vállalat

**BUDAPEST, V.
 CSAKY-U. 7. II. em.**

TELEFON: 124-433

Leiküsmerekes munka Prima referenciák

Ami a szívedet legyőzi, az az én

**Leány- és fiuruha,
 Leány- és fiaköltő**

LITZMANN IRMA
BUDAPEST, VI. KER.
 Királyuani 18. sz.

Elegáns

**CSECSEMŐ-
 KELENGYÉK**

SZÉKELY JENŐ
 Petöfi Sándor-utca 9

**Üvegtetőcserép
 és Eternit**

szükségmennyiségű
 drólbeteget üveg

IFJ. WEISS GYULA
Budaörs, V., Vasútsz-utca 29

ÜVEGHÁZ
 Telefon: 110-114

**Takarékos családok
 olcsón és jól vásárolhatnak**

KLEIN ANTAL
 divatházában Bpest, VII., Király-u. 49

Szalmák, szőnyegek, vásznok, kiegészítők, kötöttáru és női konfekció

kihelyeztetés KLISÉ: König és Bayer
VI. KER. RÖDLÉNY 20. MÚZEUM TER. MELLETTI
 VACSENGERY-UTCA 3. T: 135-991